

แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารลำดับที่ 4/2564

คำนำ

แนวทางการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้ปฏิรูปการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยให้มีการปรับปรุงหลักสูตร ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นสมรรถนะ พัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา การตั้งคำถามและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้มากขึ้น ครูลดวิธีการสอนด้วยการบอกเล่า การให้ข้อความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรงไปเป็นการสอนแบบมีส่วนร่วม จัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยครูสามารถนำการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือรายวิชา รวมถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอื่น ๆ

การนิเทศการศึกษา เป็นกิจกรรมสำคัญในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการนิเทศเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูให้เป็นโค้ช (Coach) หรือผู้แนะนำการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อื่น ๆ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำเอกสารการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อเป็นแนวทางในการนิเทศ ติดตาม ช่วยเหลือ แนะนำการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของศึกษานิเทศก์และผู้เกี่ยวข้องต่อไป

ขอขอบคุณคณะทำงาน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ร่วมระดมความคิด ให้ความร่วมมือจัดทำเอกสารฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พฤษภาคม 2564

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
บทนำ	1
การนิเทศการศึกษา	4
การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	20
การนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	34
เครื่องมือนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	46
บรรณานุกรม	53
ผู้จัดทำ	54

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	การเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม	1
ภาพที่ 2	ความสัมพันธ์ของกระบวนการสำคัญในการจัดการศึกษา	2
ภาพที่ 3	ความจำเป็นของการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	3
ภาพที่ 4	กรวยแห่งการเรียนรู้	22
ภาพที่ 5	การเปิดพื้นที่การเรียนรู้และโอกาสของผู้เรียน	29
ภาพที่ 6	หลักการออกแบบการเรียนรู้ในยุค new normal	30
ภาพที่ 7	ขั้นตอนการออกแบบการเรียนรู้ในยุค new normal	31
ภาพที่ 8	กระบวนการนิเทศการศึกษา	37
ภาพที่ 9	กระบวนการนิเทศทางไกล	45

ตอนที่ 1

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม ส่งผลให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ เปลี่ยนวัฒนธรรมสื่อสารระดับโลก ระบบสารสนเทศ และวัฒนธรรมบริโภคแบบทุนนิยม ก้าวสู่การปฏิวัติด้านเทคโนโลยี ดิจิทัล และปฏิวัติธุรกิจครั้งใหญ่มีการสื่อสารไฮเทค ดาวเทียมและคอมพิวเตอร์ ทำให้ติดต่อกันได้รวดเร็ว ในด้านการศึกษา มีการจัดการศึกษาที่เป็นสากลมากขึ้น เข้าถึงการเรียนรู้ได้ง่ายด้วยเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ตอบสนองโลกยุคใหม่

ภาพ 1 การเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม

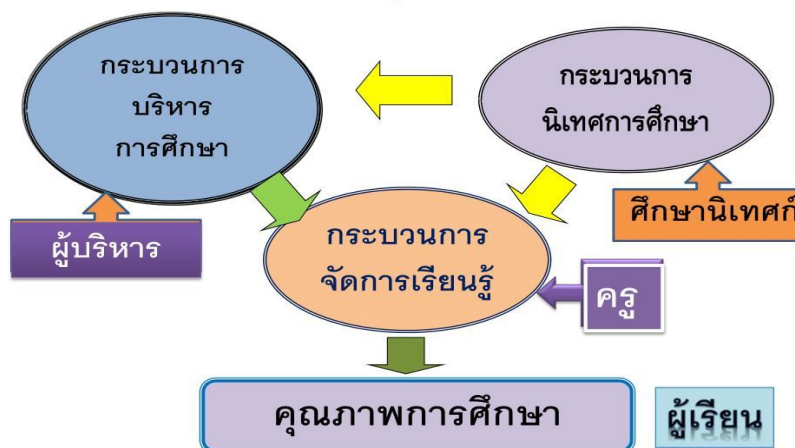
การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 กำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนบทบาท “ครู” ให้เป็นครูยุคใหม่ พัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาระบบการเรียนรู้ เชิงบูรณาการที่เน้นลงมือปฏิบัติ การสะท้อนความคิด/ทบทวนไตร่ตรอง โดยเน้นการเรียนการสอนที่เสริมสร้างทักษะชีวิต และนำมาใช้ต่อยอดในการประกอบอาชีพได้จริง ปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นครูยุคใหม่ จัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดทักษะแห่งอนาคตในศตวรรษที่ 21 ครูต้องปรับปรุงตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม มีทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะด้านสารสนเทศสื่อ เทคโนโลยี ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ และปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สำคัญ คือการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็น การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ด้วยการวิเคราะห์ ประเมินค่าและสร้างสรรค์ ไม่ได้เป็นแต่ผู้ฟัง ผู้เรียนต้องอ่านเขียน ตั้งคำถามและถาม อภิปรายร่วมกัน และลงมือปฏิบัติจริง

แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (พ.ศ.2561-2565) มีเป้าหมายให้ผู้เรียนทุกกลุ่มวัยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะที่จำเป็นของโลกอนาคต ปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีวินัย มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นพลเมืองที่รู้สิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบ

และมีจิตสาธารณะ โดยมีกิจกรรมปฎิรูปที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ (Big Rock) เรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของการเรียนรู้ มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ เป็นผู้มีความรู้ มีทักษะและใฝ่เรียนรู้ (Learning Skills) เชื่อมโยงความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง มีทักษะชีวิต (Life Skills) ในโลกยุคใหม่ เป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ (Active Citizen) ตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และครูผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนแบบ Active Learning

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดนโยบาย “การศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ” มุ่งเน้นความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาที่คุณภาพอย่างเท่าเทียม บริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้พื้นที่เป็นฐานและใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อน และเพิ่มประสิทธิภาพการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา ใช้กระบวนการคุณภาพ 3 ส่วน คือ กระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการจัดการเรียนการสอนและกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์สอดคล้องเชื่อมโยงกัน ในกระบวนการนิเทศการศึกษา ศึกษาวิเคราะห์เป็นบุคลากรหลัก ในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาไปสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้วยกิจกรรมและวิธีการนิเทศที่เหมาะสม ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจัย กำหนดแนวทาง วิธีการนิเทศ ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ แนะนำ กำกับ ติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

กระบวนการสำคัญในการจัดการศึกษา

ภาพ 2 ความสัมพันธ์ของกระบวนการสำคัญในการจัดการศึกษา

กระบวนการนิเทศการศึกษา ศึกษานิเทศก์หรือผู้นิเทศต้องมีความรู้ มีทักษะ เทคนิคและวิธีการ นิเทศที่หลากหลาย เพื่อให้ภารกิจการนิเทศเกิดประสิทธิภาพสูงสุดช่วยเหลือครูผู้รับการนิเทศให้จัดการ เรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยศึกษานิเทศก์หรือผู้นิเทศทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงผู้สนับสนุนให้ คำแนะนำ ช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอนแก่ครูผู้รับการนิเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนา คุณภาพของผู้เรียนตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การนิเทศเพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้สอนปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้จากรูปแบบเดิม Passive Learning ไปเป็นการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ศึกษานิเทศก์หรือผู้นิเทศต้องม ี ความรู้ความเข้าใจ ขั้นตอนการวิเคราะห์หลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่ต้องการด้วยกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) รวมถึงต้องรู้จักข้อมูลพื้นฐานของครูและผู้เรียน เพื่อช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ให้บรรลุเป้าหมาย และเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน

จากนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านประสิทธิภาพ ที่กำหนดให้มีการ เพิ่มประสิทธิภาพการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 จึงจัดทำแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้กับ ศึกษานิเทศก์ใช้ในการปฏิบัติงานนิเทศ และส่งเสริม สนับสนุนให้ศึกษานิเทศก์ใช้กระบวนการนิเทศ เพื่อ ปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูให้เป็นครูยุคใหม่ เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนรู้ เกิดกระบวนการคิดขั้นสูง ลงมือปฏิบัติจริง พัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพในอนาคต

ภาพ 3 ความจำเป็นของการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ตอนที่ 2

การนิเทศการศึกษา

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน งานด้านการศึกษาที่มีความเจริญก้าวหน้ามากมาย มีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน เช่น การปรับเปลี่ยนหลักสูตร ความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แนวความคิดและแนวการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาให้ทันต่อยุคสมัย แต่ยังคงพบว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้อง อาทิ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เกี่ยวข้องอื่น ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการ การดำเนินงานให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาได้ จำเป็นต้องมีบุคลากรที่สามารถเข้าไปช่วยเหลือ แนะนำ ร่วมพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ บุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศ หรือศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีหน้าที่นิเทศ ช่วยเหลือ แนะนำ ร่วมแก้ไขปัญหาทางการศึกษาให้ครูมีความเจริญงอกงามทางวิชาการ สามารถพึ่งตนเองได้ และนำความรู้เหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้น การนิเทศการศึกษา จึงมีความสำคัญที่ศึกษานิเทศก์ควรจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการ กระบวนการ และวิธีการของการนิเทศการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องการนิเทศและสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

ศาสตร์และวิธีการทางการนิเทศการศึกษา จากเอกสารตำราที่เผยแพร่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ให้นิยามหรือให้ความหมายการนิเทศ รวมถึงบทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาแตกต่างกันไป ตามช่วงเวลา ปัจจุบันเมื่อพูดถึงคำว่านิเทศ (Supervision) หมายถึงการนิเทศการศึกษาและนิเทศการสอน ซึ่งมีเป้าหมายหลักเดียวกัน คือ คุณภาพการศึกษาและตัวบ่งชี้คุณภาพคุณภาพที่สำคัญ คือ คุณภาพของนักเรียนหรือประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียน ความหมายของคำว่า การนิเทศการศึกษา (Educational Supervision) จึงมีความหมายกว้างกว่าการนิเทศการสอน (Supervision of Instruction หรือ Instructional Supervision) เพราะในการนิเทศการสอน คำว่า “การสอน” มีความหมายที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนโดยตรง การนิเทศการสอนจึงเป็นส่วนย่อย (Subset) ที่สำคัญส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา หมายความว่า การนิเทศการศึกษาต้องมีการนิเทศการสอนรวมอยู่ด้วย จึงจะทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยตรงได้ เนื่องจากทั้งการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอนมีทฤษฎี แนวทางการปฏิบัติ หลักการแนวคิด เดียวกัน (สน สุวรรณ, 2556)

ในการนิเทศการศึกษา ต้องดำเนินการตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง มีแผนการดำเนินงานเป็นลำดับขั้นตอน ด้วยเหตุนี้ การนิเทศการศึกษาจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนในการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

2. ความหมายของการนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา (Educational Supervision) ตามความเชื่อและแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละยุค เช่นเดียวกับแนวคิดการนิเทศการศึกษา ทั้งในและต่างประเทศ เช่น กูด (Good, 1973) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศแนะนำครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้รู้จักปรับปรุงวิธีสอน ทำให้เกิดความเจริญงอกงามทางด้านวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยพัฒนาครู ช่วยเหลือและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา เนื้อหาและวิธีการสอน ช่วยเหลือและปรับปรุงการประเมินผลการเรียน ส่วน Harris (แฮร์ริส, 1985) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การที่บุคลากรในโรงเรียนได้กระทำกับบุคคลหรือสิ่งอื่นใด เพื่อคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการบรรลุเป้าหมายทางการสอนของโรงเรียน นักการศึกษาในประเทศ เช่น ชารี มณีศรี (2542) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการพัฒนาการสอนให้ดีขึ้น การร่วมมือกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องโดยใช้หลักประชาธิปไตยในการนิเทศ วัชรา เล่าเรียนดี (2550) ให้ความหมายว่า การนิเทศ หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกัน ช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อเป้าหมาย คือ คุณภาพการศึกษาและคุณภาพผู้เรียน เก็จกนก เอื้อวงศ์ (2564) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศที่จะช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำให้พัฒนาการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความงอกงามทางวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา สอดคล้องกับสัจด์ อุทรานันท์ (2530) ที่สรุปประเด็นสำคัญไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของคณะครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนของผู้เรียน เป็นต้น

สรุปความหมายของการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งด้านการบริหารจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น โดยใช้ทักษะ เทคนิคและวิธีการแนะนำ ช่วยเหลือของผู้นิเทศผ่านการมีส่วนร่วม การเคารพซึ่งกันและกันของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน

3. จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

การกำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติการนิเทศให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Glickman and other (1990, 1995, 1997, 2001, 2010) ได้กำหนดเป้าหมายของการนิเทศแบบพัฒนาการ (Developmental Supervision) เพื่อการปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียน (Improved Student Learning) โดยผ่านการให้การนิเทศครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสำคัญต่อไปนี้ คือ

1. การให้ช่วยเหลือครูโดยตรง (Direct Assistance)
2. การพัฒนากลุ่ม (Group Development)
3. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development)
4. การพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development)
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)
6. การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงที่คำนึงถึงความ

แตกต่างกันในด้านต่าง ๆ (Building Community, Facilitating Change and Addressing Diversity)

สงัด อุทรานันท์ (2530) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการนิเทศไว้ว่า มีจุดมุ่งหมายสำคัญ 4 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาคน เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรเหล่านั้น ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น
2. เพื่อพัฒนางาน เป็นการพัฒนาที่มีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. เพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์ เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำและผู้ตาม ซึ่งไม่ใช่เป็นการทำงานภายใต้การถูกบังคับและคอยตรวจตรา
4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ซึ่งถือว่าขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีความตั้งใจทำงาน หากการนิเทศไม่ได้ทำการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานแล้ว การนิเทศการศึกษาย่อมประสบผลสำเร็จได้ยาก

วัชรรา เล่าเรียนดี (2556) สรุปจุดมุ่งหมายการนิเทศไว้ว่า เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนให้ครูสามารถพัฒนางานในวิชาชีพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลถึงผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาโดยรวมในที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษา คือ

1. เพื่อให้โรงเรียน บุคลากร และนักเรียนมีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนดในแต่ละระดับการศึกษาและสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2. เพื่อให้โรงเรียนสามารถนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและบังเกิดผลตามวัตถุประสงค์

3. เพื่อให้โรงเรียนสามารถบริหารและจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด โดยเป็นไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียน

4. เพื่อช่วยเหลือ ชี้แนะและพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน ได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะในการจัดการจัดการเรียนรู้ การปฏิบัติงานและการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ สามารถคิดสร้างสรรค์งานหรือนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเอง ต่อผู้เรียน และส่วนรวม

5. เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาทั้งภายในโรงเรียน ระหว่างโรงเรียน และหน่วยงานต้นสังกัด

4. ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา เป็นภารกิจของศึกษานิเทศก์ ที่ดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และการปรับเปลี่ยนนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เช่น การปรับเปลี่ยนหลักสูตรที่มุ่งสู่สมรรถนะ และการปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการนิเทศ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา ดังนี้ (อัญชลี ธรรมะวิธิกุล, 2552)

1. **การปฏิรูปการศึกษา** การปรับนโยบายของรัฐบาล มีการปฏิรูปการศึกษาให้ได้มาตรฐานการทำงานของครูในสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านการศึกษาและเทคโนโลยีด้านดิจิทัล

2. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคม** การศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือโรงเรียนหรือสถานศึกษา

3. **การเจริญก้าวหน้าของศาสตร์วิชาความรู้** ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ พัฒนาเพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แนวคิดในเรื่องการจัดการกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยให้ครูมีความรู้ ทักษะที่ทันสมัยอยู่เสมอ

4. **การนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับว่าสามารถพัฒนางานได้** การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้น จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษา จากผู้อำนวยการโดยเฉพาะ จึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุล่วง

5. **การจัดการศึกษาของประเทศให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ** จะต้องมีการควบคุม ดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

6. การนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาการทำงานของครู แม้ว่าครู จะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอในขณะที่ทำงาน ในสถานการณ์จริง

7. มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากครู ต้องได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

8. การพัฒนาครูให้ทันสมัย การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการส่งเสริมให้ครูเป็นบุคคล แห่งการเรียนรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วิทยาการ เทคโนโลยีที่มีอยู่เสมอ

สำหรับการนิเทศการจัดการเรียนการสอน เป็นการนิเทศเพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียน การสอน การวัดและประเมินผล ทำให้ทราบว่าผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ หากไม่ บรรลุผลตามที่กำหนด จะต้องดำเนินการอย่างไร การนิเทศจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลดังนี้

1) มีความจำเป็นที่จะให้บริการทางวิชาการแก่ครู ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากและมีความสามารถ แตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาผู้เรียน มีความยุ่งยากและซับซ้อน จึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในด้านการสอนมาช่วยครูในการจัดการเรียนการสอน ให้ดียิ่งขึ้น เป็นการทำงานที่ร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การพัฒนาให้มี คุณภาพของผู้เรียน

2) มีความจำเป็นต่อความเจริญของงมงายของผู้สอน เนื่องจากการนิเทศเป็นการช่วยเหลือผู้สอน ให้ได้รับการฝึกฝน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ต้องยอมรับว่าผู้สอนได้รับการฝึกฝน อบรม ศึกษา เล่าเรียนจน สำเร็จมาจากสถานศึกษาต่าง ๆ มาเป็นอย่างดีแล้ว เมื่อได้ไปปฏิบัติการสอนในสถานการณ์จริงและ กาลเวลาผ่านไป และความก้าวหน้าทางวิทยาการและแนวคิดใหม่ ๆ โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอน มีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก หากผู้สอนได้รับการนิเทศ ช่วยเหลือในการพัฒนาการจัดการ เรียนการสอน จะสามารถพัฒนางานอาชีพของตนเองได้เป็นอย่างดี เกิดความเจริญงอกงามในอาชีพครูได้

3) มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือผู้สอนในการลดภาระการเตรียมการสอนได้ การนิเทศเป็น การชี้แนะ ช่วยเหลือ แนะนำแนวทางพัฒนาการสอนของครูให้ตรงกับประเด็นปัญหาของผู้เรียน ช่วยลดเวลาและภาระงานสอนได้ เพราะการสอนมีวิธีการที่หลากหลาย สามารถเลือกได้ตามภาวะนั้น ๆ

4) มีความจำเป็นต่อการทำให้ผู้สอนเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ ความเจริญก้าวหน้าของ สังคมโลก วิทยาการและงานด้านการศึกษาและด้านอื่น ๆ เจริญรุดหน้าตลอดเวลา ซึ่งเกิดจากงานวิจัย และข้อค้นพบในการตั้งสมมติฐานต่าง ๆ พร้อมทั้งข้อสรุป ข้อเสนอแนะจากการประชุมสัมมนาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้ให้ความช่วยเหลือครูให้มีความรู้ความเข้าใจ ในเชิงวิชาการที่ก้าวหน้าไปด้วยกัน

5) มีความจำเป็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาชีพในระบอบประชาธิปไตย ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบ หนึ่งของวิธีการทำงาน โดยใช้สติปัญญา (Intelligence) ผู้นำในการนิเทศการศึกษาต้องใช้สติปัญญา

วิธีการทำงานที่เปิดกว้าง ยอมรับฟังในการนำพาผู้สอนให้พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น สร้างความเจริญงอกงามในวิชาชีพในภาพรวม เนื่องจากการศึกษาจะบรรลุความสำเร็จได้ ต้องอาศัยผู้สอนเป็นจำนวนมากและจะต้องรวมพลังสร้างสรรค์ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะบรรลุผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยการนิเทศการศึกษาเท่านั้น (สันติ บุญภิรมย์, 2552)

5. กิจกรรมการนิเทศการศึกษา

กิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศการศึกษา เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การนิเทศให้บรรลุเป้าหมาย ผู้นิเทศสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศนั้น ๆ เหมาะสมกับปัญหา ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาผู้รับการนิเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและส่งผลต่อผู้เรียน ดังต่อไปนี้

1. **การให้คำปรึกษาแนะนำ** หมายถึง การพบปะ ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานไปถึงจุดหมายปลายทางได้ เป็นการพัฒนางานให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาชีพ วิธีการให้คำปรึกษาแนะนำ มี 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 การให้คำปรึกษาแนะนำแบบไม่เป็นทางการ โดยใช้เวลาร่วมพูดคุยกัน เช่น เวลาร่วมช่วงรับประทานอาหารกลางวัน เป็นต้น วิธีนี้ผู้นิเทศสามารถให้ความช่วยเหลือผู้รับการนิเทศได้หลายลักษณะ เช่น บอกวิธีแก้ปัญหามาโดยตรง เสนอข้อมูลและโอกาสให้ผู้รับการนิเทศวิเคราะห์ปัญหาเอง และแบบผสมผสานทั้งสองลักษณะ

วิธีที่ 2 การให้คำปรึกษาแนะนำแบบเป็นทางการ ใช้ขั้นตอนของการนิเทศแบบโคชชิ่ง (Coaching) เขียนเป็นสัญลักษณ์ คือ CQCD ย่อมาจากคำต่อไปนี้ C - Compliment (ชมเชย) Q - Question (สอบถาม) C - Correct (แก้ไข) และ D - Demonstrate (สาธิต)

2. **การศึกษาเอกสารทางวิชาการ** หมายถึง การมอบหมายเอกสารให้ผู้รับการนิเทศไปศึกษาค้นคว้า แล้วนำความรู้มาถ่ายทอด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้รับการนิเทศมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ สร้างความเข้าใจด้วยตนเอง

3. **การสนทนาทางวิชาการ** หมายถึง การประชุมผู้สนใจในเรื่องราวเดียวกัน โดยกำหนดให้สนทนาในเรื่องที่กลุ่มสนใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติงาน เทคนิควิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้รับการนิเทศ

4. **การเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน** หมายถึง การที่ผู้นิเทศพบปะ สังเกตการทำงานของครูในชั้นเรียนเพื่อสำรวจความต้องการพัฒนางาน ศึกษาปัญหา ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครู เพื่อกระตุ้นให้ครูมีการพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนรู้

5. การศึกษาดูงาน หมายถึง การจัดให้มีกิจกรรมพาผู้รับการนิเทศ ครูและบุคลากรของโรงเรียนไปศึกษา เรียนรู้ ค้นคว้าและเพิ่มพูนประสบการณ์ในสถานที่ต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้พัฒนาตน และพัฒนางานให้มีคุณภาพ โดยขั้นตอนการนิเทศแบบศึกษาดูงาน มีดังนี้

- 5.1 เลือกสถานที่ศึกษาดูงาน ที่ตรงกับปัญหาและความต้องการพัฒนา
- 5.2 กำหนดวัตถุประสงค์ของศึกษาดูงาน
- 5.3 วางแผน ประสานงาน กับสถานที่ที่จะไปศึกษาดูงาน
- 5.4 แจกแจงหน่วยงานที่จะไปศึกษาดูงานบรรยายสรุปให้ฟัง
- 5.5 ควรใช้เวลาที่เหมาะสมในการศึกษาดูงาน เรียนรู้ เพิ่มประสบการณ์
- 5.6 สรุปความรู้ แนวความคิดที่ได้ และวางแผนปรับปรุงงานต่อไป

6. การสังเกตการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมให้ผู้นิเทศ ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้มาสังเกตพฤติกรรมการสอนในห้องเรียนของผู้รับการนิเทศในขณะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาหรือปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. การประชุมนิเทศ หมายถึง การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้รับการนิเทศ เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผู้นิเทศได้ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา แล้วมาแนะนำแก่ผู้รับการนิเทศ หรือผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศศึกษาและหาข้อสรุปในการแก้ปัญหาที่เป็นประโยชน์ ร่วมกัน

8. การนิเทศแบบผู้ขายสินค้า หมายถึง การที่ผู้นิเทศ ชี้แนะให้ผู้รับการนิเทศเห็นความสำคัญ และความจำเป็นที่ต้องดำเนินการหรือแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง (กรองทอง จิตรเดชากุล, 2550)

6. ทักษะและเทคนิคการนิเทศการศึกษา

ทักษะการนิเทศการศึกษา

ทักษะที่สำคัญในการนิเทศการศึกษา ควรจะมีทักษะ 3 ด้าน ที่ผสมกลมกลืนไป ได้แก่ **ทักษะทางมนุษย์ (Human Skill)** **ทักษะทางเทคนิค (Technical Skill)** และ **ทักษะทางการจัดการ (Managerial Skill)** มีรายละเอียด ดังนี้

ทักษะทางมนุษย์ (Human Skill)

ทักษะทางมนุษย์ เป็นความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างสมาชิก รวมทั้ง การสร้างแรงจูงใจผู้อื่น พัฒนางานกลุ่มและยอมรับความเปลี่ยนแปลง ลักษณะของผู้นิเทศการสอนที่มีทักษะทางมนุษย์ หรือมีมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจ เป็นความเข้าใจถึงความรู้สึกของบุคคลอื่น เป็นการให้ความนับถือใน ความคิดของผู้อื่น การระมัดระวังตน การระวางความประพฤติ และคำพูดของตนเองที่จะไม่ทำร้ายผู้อื่น ให้ความสำคัญกับทุกคน มีความจริงใจต่อผู้อื่น ชมเชยให้เกียรติในผลงานของผู้อื่น มีอารมณ์ขันมองโลกในแง่ดี ต้อนรับผู้อื่นด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม มีคุณธรรม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเสมอ

ทักษะทางมนุษย์ (Human Skill) ที่นำมาใช้ในการนิเทศการศึกษา ได้แก่

- 1) การให้ความสำคัญและตอบสนอง ต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 2) การวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของแต่ละบุคคล
- 3) เห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าของแต่ละบุคคล
- 4) มีการรับรู้ที่ชัดเจน
- 5) สามารถสร้างความตระหนักและความผูกพันของครู ต่อเป้าหมายของสถานศึกษา
- 6) ทักษะในการนำการอภิปราย การฟัง เพื่อพัฒนางานได้อย่างราบรื่น
- 7) การสร้างความร่วมมือระหว่างกัน กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ
- 8) การแก้ปัญหาและความขัดแย้ง
- 9) การเป็นแบบอย่างที่ดีของครู

ทักษะทางเทคนิค (Technical Skill)

ทักษะทางด้านเทคนิค เป็นทักษะที่ผสมระหว่างการนำความรู้และความสามารถในการทำงาน ในหน้าที่ของตน ในเรื่องการสอน หลักสูตร การวัดและประเมินผล ผู้นิเทศต้องมีความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับการสอนในรายวิชาต่าง ๆ และต้องมีความชำนาญในการสอนอย่างน้อย 1 วิชา ส่วนผู้นิเทศด้าน ทักษะอาชีพ ต้องมีความรู้ด้านงานวิชาชีพทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ และต้องมีทักษะและเทคนิคต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในกระบวนการนิเทศ ได้แก่

- 1) การตั้งเกณฑ์ในการเลือกใช้วิธีสอนและสื่อการสอน
- 2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการสอน
- 3) การสร้างและเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ที่ชัดเจน วัดได้
- 4) การนำงานวิจัยทางการศึกษามาใช้ในการนิเทศ
- 5) การพัฒนากระบวนการวัดและประเมินผลการสอน
- 6) การสาธิตการสอนและการฝึกปฏิบัติการสอน

ทักษะทางการจัดการ (Managerial Skill)

ทักษะทางการจัดการ เป็นความสามารถของผู้นิเทศที่จะทำให้เกิดความร่วมมือของบุคคลในการ ทำงานร่วมกัน การสร้างความก้าวหน้าและการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เพื่อเกิดผลผลิตและความ สัมฤทธิ์ผลของงานตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียน ทักษะการจัดการของผู้นิเทศในบทบาทหน้าที่ผู้นิเทศ ได้แก่ ทักษะการวางแผน การจัดสายงาน การจัดองค์การ การควบคุม และการตัดสินใจ ทักษะทางการ จัดการที่นำมาใช้ในการนิเทศการศึกษา ได้แก่

- 1) ความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน
- 2) ประเมินค่าความต้องการของครูหรือผู้รับการนิเทศก่อนที่จะทำการนิเทศ

- 3) การเป็นผู้นำด้านการจัดการเรียนการสอน
- 4) การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอนและการศึกษา
- 5) การวางแผนงานอย่างมีระบบ
- 6) ความสามารถในการมอบหมายงาน
- 7) การรู้จักใช้เวลาที่เหมาะสม
- 8) การจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึง
- 9) การลดความเครียดในการทำงาน

(Mann, 1965)

เทคนิคการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนนั้น ผู้นิเทศจำเป็นต้องมีความรู้ด้านเทคนิควิธีการนิเทศในหลายส่วน อาทิเช่น

1. เทคนิคการสังเกตและการวิเคราะห์การสอน (Instruction Analysis and Observation)
2. เทคนิคการสื่อสารความหมาย (Communication Skill) และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Interpersonal Skill) การใช้ภาษาพูด (Verbal) และภาษาท่าทาง (Overbal)
3. เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)
4. เทคนิคการจัดการทำงานกลุ่ม (Group Processing Management)

(วัชรา เล่าเรียนดี, 2556)

เทคนิคการสังเกตการสอน

การสังเกตการสอน เป็นกระบวนการนิเทศที่จัดให้บุคคลหนึ่งเป็นผู้สังเกต (ผู้นิเทศ) ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนรู้อาสาสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู (ผู้รับการนิเทศ) โดยเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้สังเกต (ผู้นิเทศ) กับผู้ถูกสังเกต (ผู้รับการนิเทศ) ในการสำรวจ ตรวจสอบ วิเคราะห์สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พฤติกรรมของผู้เรียน ประสิทธิภาพของบทเรียน การมีปฏิสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ ปรับปรุงและพิจารณากำหนด ยุทธวิธีการสอนและพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครู (ผู้รับการนิเทศ) ซึ่งมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการสอนให้ดียิ่งขึ้น และส่งเสริมให้เกิดความเชี่ยวชาญในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน การสังเกตการเรียนการสอนมีจุดประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสังเกต รวบรวมพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนและสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ตามที่กำหนดไว้ เช่น เทคนิคหรือวิธีการสอนของครู การจัดการผู้เรียน ประโยชน์ของสื่อและอุปกรณ์ พฤติกรรมตอบสนองของผู้เรียน และอื่น ๆ เป็นต้น

2. เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการจัดการเรียนการสอนในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้สอนสนใจ และมีการอภิปรายร่วมกันเพื่อหาทางปรับปรุงพัฒนา เช่น การปรับปรุงวิธีการสอน การปรับปรุง พฤติกรรมการบรรยาย การปรับปรุงกระบวนการสอน การใช้กิจกรรม สื่อ เครื่องมือหรือ คำถาม หรือ คำสั่งให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

3. เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างของลักษณะการสอนรูปแบบต่าง ๆ ได้ที่มีประสิทธิภาพ

4. เพื่อกำหนดวิธีการหรือเทคนิคการจัดการเรียนการสอน ที่สามารถนำมาปรับใช้ในห้องเรียน ในครั้งต่อไปได้

ขั้นตอนการสังเกตการเรียนการสอน

การสังเกตการเรียนการสอน มีขั้นตอนโดยสรุป 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนการสังเกต (Pre-observation orientation session) คือ การที่ครูผู้สอน (ผู้รับการนิเทศ) และผู้สังเกต (ผู้นิเทศ) ร่วมวางแผน ประชุม อภิปรายและแสดงความเห็นในข้อตกลงที่กำหนดไว้ ทำความเข้าใจเรื่องที่จะสอน จุดประสงค์ของการสังเกตการเรียนการสอน สิ่งที่ต้องการสังเกตหรือลักษณะการจัดการเรียนการสอน เทคนิคหรือวิธีการสอน ธรรมชาติของวิชา นักเรียน ห้องเรียน เป็นต้น รวมถึงการทำความเข้าใจหรือแก้ไขปัญหา ข้อสงสัยในเรื่องต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนการสังเกต การที่ทั้งสองฝ่ายทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ อย่างละเอียดเท่าไร จะช่วยให้ ปัญหาที่อาจจะเกิดในขั้นการสังเกตการเรียนการสอนลดน้อยลง ทั้งยังส่งเสริมบรรยากาศการสังเกตการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างราบรื่น และเข้าใจตรงกัน รวมทั้งการอธิบาย สร้างความเข้าใจแบบสังเกต และประเด็นสังเกต ผลการสังเกตเทียบกับแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน

ขั้นที่ 2 ขั้นการสังเกต (The observation) คือ ขั้นตอนการที่ผู้สังเกต (ผู้นิเทศ) อธิบาย จุดประสงค์การสังเกตการเรียนการสอนให้แก่ครูผู้สอนหรือผู้ถูกสังเกต (ผู้รับการนิเทศ) ผู้สังเกตนั่งประจำ ที่ตามที่กำหนดและตกลงไว้ จากนั้นผู้ถูกสังเกตเริ่มปฏิบัติการสอนในชั้นเรียนตามปกติ โดยผู้สังเกต เริ่มการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลลงในเครื่องมือที่เตรียมไว้ (เช่น แบบสังเกต ลักษณะการเรียนการสอนในประเด็นต่างๆ แบบบันทึกรายการสอน เป็นต้น) ซึ่งผู้สังเกตต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในที่ประชุมกันอย่างเคร่งครัด อีกทั้ง ต้องแสดงถึงความเคารพและซื่อสัตย์ ต่อสิ่งที่ได้ตกลงไว้ในที่ประชุม ความเป็นกัลยาณมิตรในการนิเทศอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 3 ขั้นหลังการสังเกต (Post-observation) คือ การที่ทั้งผู้สังเกต (ผู้นิเทศ) และผู้ถูกสังเกต (ผู้รับการนิเทศ) อภิปราย ปรึกษาหารือร่วมกัน โดยใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมบันทึกไว้ในเครื่องมือสังเกต มาประกอบการอภิปราย ควรตระหนักและระลึกถึงจุดประสงค์ในการสังเกตในแต่ละครั้ง อีกทั้ง ผู้ถูกสังเกตต้องเตรียมอธิบายถึงความรู้สึกที่ถูกสังเกตในขณะจัดการเรียนการสอน ที่ผ่านมา และควรระบุถึง จุดด้อยหรือข้อควรปรับปรุงในขณะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน แล้วนำประเด็นปัญหา

มาร่วมหาวิธีปรับปรุงแก้ไข ปรับเปลี่ยนอย่างเหมาะสม เพื่อนำไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนในครั้งต่อไป นอกจากนี้ บรรยากาศในการประชุมอภิปรายหลังการสังเกต จะไม่ใช่การประเมินหรือตัดสินการจัดการเรียนการสอนของผู้ถูกสังเกต แต่จะเป็นการสร้างความเข้าใจ เคารพซึ่งกันและกัน และปรารถนาดีต่อกัน โดยที่ผู้สังเกต (ผู้นิเทศ) ควรกล่าวแต่สิ่งที่สร้างสรรค์ของผู้ถูกสังเกต (จุดดีของกิจกรรมการเรียนการสอน) จากนั้นกระตุ้นให้ผู้ถูกสังเกตสำรวจดูว่ายังมีการสอนส่วนใดของตนเอง ที่ยังไม่พอใจหรือยังมีปัญหาและมีความต้องการที่จะแก้ไขหรือพัฒนาประเด็นปัญหานั้นๆ ให้ดีขึ้น แล้วนำเสนอความคิดเห็นนั้นออกมา เพื่อให้ผู้สังเกตได้รับทราบแล้วพยายามค้นหาแนวทางช่วยเหลือเพื่อพัฒนา เป็นข้อสรุปและแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไป

วิธีสังเกตการสอน แบ่งได้ 2 วิธี คือ

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือ การที่ผู้สังเกตทำตัวเป็นสมาชิกในห้องเรียน และมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด แบ่งได้ 3 แบบ คือ

- 1) แบบมีส่วนร่วมสมบูรณ์ (Complete Participant)
- 2) แบบมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกต (Participant as Observation)
- 3) แบบไม่มีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (Observation as Participant)

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) คือ การที่ผู้สังเกตทำการสังเกตโดยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียน กล่าวคือ ไม่ได้ทำการสอนและไม่ได้เรียนเหมือนผู้เรียน แบ่งได้ 2 แบบ คือ

- 1) สังเกตโดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว
- 2) สังเกตโดยผู้ถูกสังเกตรู้ตัว

สิ่งที่ต้องสังเกตในขณะที่ทำการสังเกตการสอน

1. พฤติกรรมการสอนของครูและพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน
2. การจัดการในชั้นเรียน เทคนิควิธีที่ครูสร้างบรรยากาศเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชั้นเรียน ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียน
4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอนของนักเรียน เช่น การถามและตอบคำถาม การพูดคุยสนทนา การทำงานที่ได้รับมอบหมาย
5. ความแตกต่างในด้านสถานที่ สภาพแวดล้อมและฐานะทางเศรษฐกิจของนักเรียน
6. ความแตกต่างของบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งแบบถาวรและแบบชั่วคราว
7. ความแตกต่างด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล เวลา สถานที่

เทคนิคที่ใช้ในการสังเกตการสอน

1. สังเกตและจดบันทึกสิ่งที่มองเห็นในทุกขั้นตอนได้อย่างรวดเร็ว
2. สังเกตและจดบันทึกเหตุการณ์ที่สะดุดตา หรือจุดเด่น
3. สังเกตและจดบันทึกสิ่งที่ขัดแย้งหรือสิ่งแปลกใหม่ที่เกิดขึ้น

หลักในการสังเกตการสอน

1. ต้องรอบรู้ในสิ่งที่จะสังเกต โดยศึกษาข้อมูลนั้น ๆ มาก่อนล่วงหน้า
2. มีจุดมุ่งหมายการสังเกตที่แน่นอน มีขอบเขตเรื่องและระยะเวลาการสังเกตชัดเจน
3. มีระบบในการสังเกตที่ดี มีความตั้งใจ ไม่สังเกตแต่เพียงผิวเผิน
4. ทำให้ผลการสังเกตเป็นเชิงปริมาณ เพื่อสะดวกต่อการแปลความหมายและนำไปใช้
5. บางเรื่องต้องทำการสังเกตหลายครั้งเพื่อหาข้อสรุป
6. วางตัวเป็นกลางไม่ลำเอียง บันทึกเหตุการณ์ตามการรับรู้หรือตามที่สังเกตได้จริง

ข้อแนะนำให้ผู้สังเกตการสอนควรปฏิบัติ

1. ควรกำหนดเพียงหนึ่งประเด็น หรือหนึ่งลักษณะการจัดการเรียนการสอนต่อการสังเกต 1 ครั้ง เช่น สังเกตการณ์ใช้คำถามของผู้เข้ารับการศึกษา การปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา เป็นต้น
2. ทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตเท่านั้น จะไม่มีส่วนร่วมในการสอนแต่อย่างใด
3. บันทึกข้อมูลที่เป็นจริงในฟอร์มการสังเกตเท่านั้น
4. อภิปรายแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกับผู้ถูกสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่สะท้อนภาพการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายผู้ถูกสังเกตอาจเป็นฝ่ายเริ่มก่อนหรือหลังก็ได้ ทั้งนี้ ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าฝ่ายผู้สังเกตควรใช้คำพูดที่ใช้วิธีการสะท้อนภาพการจัดการเรียนการสอนของผู้ถูกสังเกตเหมือนกระจกเงา ให้ผู้สังเกตเห็นภาพเหตุการณ์ในขณะที่สอนได้อย่างชัดเจน ว่าตนเองได้ ทำอะไรในชั้นเรียนบ้าง นับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการสังเกต และผู้สังเกตควรตั้งจุดที่เกิเกิดขึ้นใน ชั้นเรียนมากกว่าเท่านั้น แล้วกระตุ้นให้ผู้ถูกสังเกตคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาในจุดที่ยังเป็นปัญหา หรือไม่พอใจในการจัดการเรียน การสอนในชั้นเรียนของตนเอง และผู้สังเกตไม่ควรแนะนำวิธี การที่ควรจะเป็นตามความคิดเห็นของตนเอง ทั้งยังเป็น การฝึกให้ผู้เข้ารับการศึกษาผู้ถูกสังเกตได้ ใช้ความคิดทบทวน ค้นหาวิธีการที่เหมาะสมตามสภาพชั้นเรียน ที่ตนเองเข้าใจที่สุด เพื่อให้พบแนวทางการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดด้วยตนเอง วิธีการนี้ไม่ทำลายความรู้สึกผู้ถูกสังเกต และไม่เกิดความรู้สึกอคติต่อผู้สังเกต ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันภายใต้บรรยากาศที่ส่งเสริม การพัฒนาการเรียนการสอน

คุณสมบัติพื้นฐานของผู้สังเกต และผู้ถูกสังเกตการสอน

การสังเกตการสอน เป็นการทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาจุดเด่น จุดพัฒนาของการจัดการเรียน การสอน อภิปรายข้อมูลย้อนกลับ สะท้อนภาพข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ที่ส่งเสริมบรรยากาศอย่างสร้างสรรค์

ไว้วางใจกัน ก่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของผู้ถูกสังเกต ทั้งสองฝ่ายจึงควรมีคุณสมบัติพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่

ประการที่ 1 ความเคารพซึ่งกันและกัน (Respect) ผู้สังเกตต้องมีความเข้าใจยอมรับและให้เกียรติผู้ถูกสังเกต ทั้งทางด้านความคิดและท่าทางที่แสดงออก โดยยอมรับความแตกต่างในลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล ปราศจากการประเมิน การตัดสิน และการมีอคติ

ประการที่ 2 ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ผู้สังเกตยอมรับฟังทุกสิ่งทุกอย่าง ในขอบเขตหรือประเด็นของการแสดงความคิดเห็น ต้องมีความเข้าใจในความรู้สึกของผู้ถูกสังเกตที่กำลังประสบปัญหาในอาชีพการสอนและมีความพยายามที่จะหาแนวทางแก้ไขให้เหมาะสมที่สุด ดังนั้น ผู้สังเกตควรปฏิบัติตัวให้อีกฝ่ายรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจมากกว่าการคาดหวัง หรือคาดหวังในสิ่งที่ควรจะเกิดขึ้นหรือถูกต้องที่สุดในการหาหนทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน

ประการที่ 3 ความซื่อสัตย์ (Honesty) ผู้สังเกตแสดงความเคารพและความเห็นอกเห็นใจผู้ถูกสังเกตด้วยความจริงใจอย่างแท้จริง ไร้สิ่งเคลือบแคลงสงสัยในความจริงใจนี้ ทำให้ผู้ถูกสังเกตนับถือศรัทธาผู้สังเกต และมีความสุขในการทำงานร่วมกัน ไม่ใช่เป็นเพียงพฤติกรรมการเสแสร้งว่าเคารพและเห็นอกเห็นใจ อันเป็นสาเหตุหลัก และสำคัญอย่างยิ่งใหญ่ต่อการบั่นทอนและทำลายความสัมพันธ์ที่ดีและความสามัคคีระหว่างเพื่อนร่วมงานในการทำงานเพื่อพัฒนาอาชีพพร่วมกัน

เทคนิคการสื่อสาร (communication)

การนิเทศเป็นการใช้ทั้งศิลป์และศาสตร์ในการปฏิบัติงาน ศิษยานิเทศก์ควรมีทักษะและเทคนิคในการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ เพื่อใช้ได้ในทุกโอกาสและทุกช่องทางอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สามารถทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย เช่น มีทักษะในการพูด การเขียน การผลิตสื่อและใช้สื่อที่สอดคล้องเหมาะสมกับเรื่องที่นิเทศ

การสื่อสาร คือ กระบวนการในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมหรือในกลุ่ม เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะเป็นทั้งผู้ส่งสารและรับสารไปด้วยกัน ในลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง (two-way Communication) ผู้สื่อสารที่ดีจึงต้องเป็นทั้งผู้ส่งสารที่ดี และผู้รับสารที่ดีในเวลาเดียวกัน องค์ประกอบในกระบวนการสื่อสาร อาจใช้วิธีทางตรง เช่น การพูด การอธิบาย การสนทนา หรือติดต่อสื่อสารโดยใช้อุปกรณ์อื่น ๆ มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ

1. ผู้ส่ง คือผู้ทำหน้าที่กระจายข้อมูล เริ่มต้นในการสื่อสาร
2. สาร คือ ข้อมูล ข้อความ ข้อเท็จจริง เนื้อหาสาระที่จะถูกส่งไปยังผู้รับ
3. สื่อ คือ ตัวกลางในการนำสารไปยังผู้รับ เป็นช่องทางในการนำสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับ
4. ผู้รับ คือ ผู้ที่รับข้อมูลจากผู้ส่งโดยผ่านตัวกลาง คือ สื่อ

ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสาร ประกอบด้วย 1) ความพร้อมของผู้ส่งและผู้รับสาร : ผู้ส่งและผู้รับสาร ต้องมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา 2) สภาพของสื่อ สื่อที่ดีควรมีลักษณะง่าย สั้น ไม่ซับซ้อน ใช้ภาษาและท่าทางที่เข้าใจกัน บนพื้นฐานทางสังคมประเพณี วัฒนธรรม ที่คล้ายๆ กัน 3) กระบวนการสื่อสาร ในรูปของเสียง คำพูด หรือภาษากาย ควรแสดงออกมาโดยชัดเจน สามารถส่ง และรับสารได้ไม่ยาก เหมาะสมกับเนื้อหา เหตุการณ์ และโอกาส และ 4) สัมพันธภาพที่ดีต่อกันของผู้ส่งและผู้รับสื่อ

ทักษะในการสื่อสารที่ดี

1. attending คือ การตั้งใจ ให้ความสำคัญต่อการส่งและรับสื่อ เช่น การพูดอย่างตั้งใจ การแสดงความสนใจ การสบตา การแสดงท่าทีกระตือรือร้น สนใจ แสดงความเข้าใจ เป็นต้น
2. Paraphrasing คือ การพูดทวนการสะท้อนคำพูด เป็นการแสดงความสนใจและความต้องการที่จะรู้เพิ่มเติม
3. Reflection of feeling คือ การสะท้อนอารมณ์ที่อีกฝ่ายแสดงออกมา ให้ผู้นั้นเข้าใจ
4. Summarizing คือ การสรุปความ ประเด็นที่สำคัญเป็นระยะ เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน
5. Probing คือ การซักเพิ่มเติมประเด็นที่สนใจ เพื่อหาความชัดเจนเพิ่มขึ้น
6. Self disclosure คือ การแสดงท่าทีเปิดเผยเป็นมิตรของผู้ส่งสาร โดยการแสดงความคิดเห็น หรือความรู้สึกของตน ที่ไม่ใช่การขัดแย้ง หรือตำหนิ
7. Interpretation คือ การอธิบายแปรความหมายในประสบการณ์ที่อีกฝ่ายแสดงออกเพื่อให้เกิดความเข้าใจ รู้ในสิ่งที่มีอยู่นั้นมากขึ้น
8. Confrontation คือ การนำประเด็นที่ผู้ส่งสารพูดหรือแสดงออกด้วยท่าทาง ที่เกิดจากความขัดแย้ง สับสน ภายในของผู้ส่งสารเองกลับมา ให้ผู้ส่งสารได้เผชิญกับความขัดแย้ง สับสนที่มีอยู่ในตนเอง เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในตนเองเพิ่มขึ้น (ธนู ชาตินานนท์, 2552)

เทคนิคการพูดที่ดี

การนิเทศการศึกษา ต้องใช้การพูดเป็นทักษะและเทคนิคเบื้องต้นในการปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศ โดยการพูดที่ดี มีลักษณะดังนี้

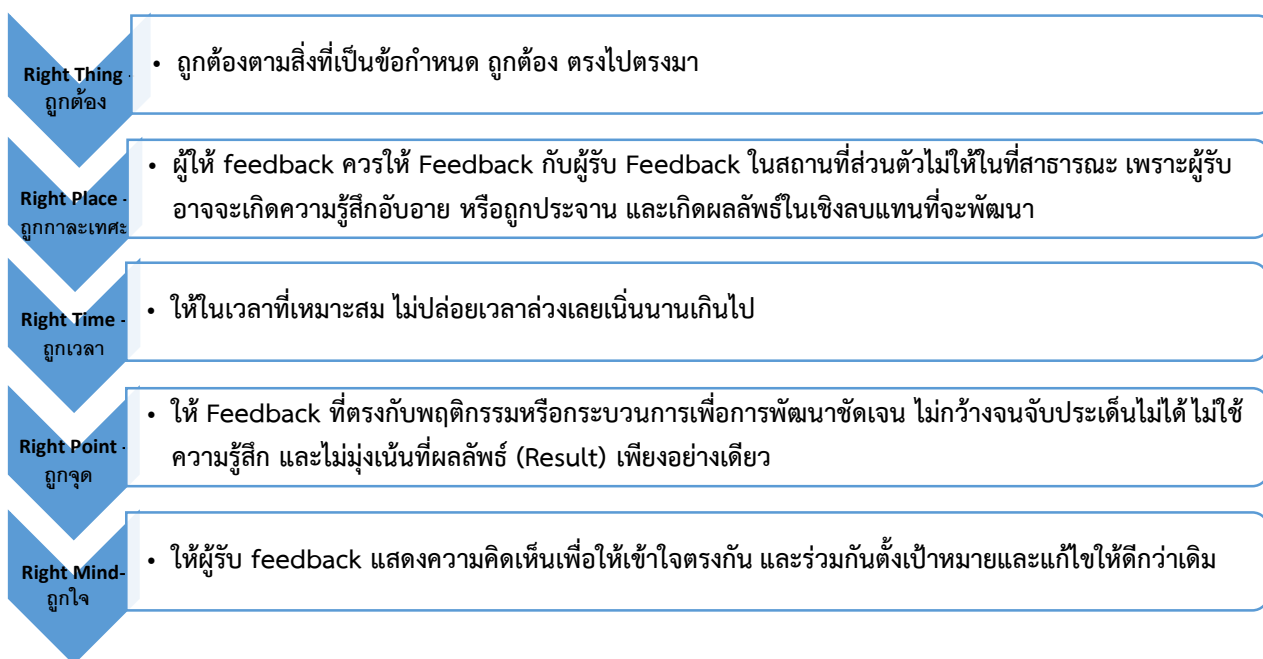
1. ฝึกลีลาการพูด ฝึกใช้น้ำเสียงให้น่าฟัง
2. พูดชื่นชม หลีกเลี่ยงการพูดตำหนิ
3. ไม่ควรพูดให้คนอื่นรู้สึกอับอาย
4. หลีกเลี่ยงคำหยาบ หรือคำทอ
5. ไม่พูดวากวน เล่นลิ้น เล่นสำนวน
6. พูดในเรื่องที่ผู้ฟังชื่นชมยินดี ชอบใจ ถูกใจ และสบายใจ
7. อย่าพูดผูกขาดคนเดียว

8. หลีกเลี่ยงการดูต่ำ บ่นว่า ใช้การแนะนำหรือการเล่าให้ฟัง
9. ให้ความสนใจผู้ฟัง โดยทั่วถึง และตลอดเวลาของการสนทนา

เทคนิคการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback giving)

กิจกรรมการนิเทศการจัดการเรียนการสอน ที่ใช้กระบวนการโค้ชและการเป็นที่เลี้ยง (Coaching & Mentoring) จำเป็นต้องมีการให้ข้อมูลสะท้อนกลับที่มีคุณภาพ หรือเรียกว่า ทักษะการให้ฟีดแบค (Feedback) เป็นกระบวนการในการบอกถึงสิ่งที่เกิดขึ้น และมีการสะท้อนข้อมูลกลับที่ช่วยให้เกิดการ พัฒนา ปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการสะท้อนถึงกระบวนการ การกระทำ พฤติกรรม ที่เป็นรูปธรรม รวมถึงการสะท้อนด้วยข้อมูล ตัวเลข สถิติและสิ่งที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ลักษณะของการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่ดี มีดังนี้

1. เป็นการให้ข้อมูลที่ให้ประโยชน์ต่อผู้รับ สร้างบรรยากาศให้เป็นมิตร เกิดความไว้วางใจต่อกัน
2. ผู้ให้ Feedback ต้องมีเป้าหมายและประเด็นที่ชัดเจนว่าจะ Feedback เพื่อให้เกิดการพัฒนา ไม่ใช่เพื่อทำลายความมั่นใจของผู้รับ ไม่ใช่ความรู้สึก อารมณ์ ความเชื่อส่วนตัว
3. ให้ Feedback ในส่วนทักษะ กระบวนการ ที่เป็นรูปธรรมและพฤติกรรมที่สามารถ ปรับปรุง และพัฒนาได้จริง
4. การให้ Feedback สรุประเด็นข้อมูลที่ควรเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น
5. หลังจาก Feedback มีการติดตามผล หากมีพัฒนาที่ดีขึ้น ควรชื่นชม ให้กำลังใจ
6. สร้างพื้นที่ปลอดภัย ไม่กดดัน ใช้น้ำเสียงและท่าทางที่เป็นมิตร ตรงประเด็นที่ตั้งเป้าหมาย สามารถแสดงลักษณะการให้ Feedback ได้ดังนี้

เทคนิคการจัดการทำงานกลุ่ม

การทำงานกลุ่มหรือการทำงานเป็นทีม นับว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในกิจกรรมการนิเทศการศึกษา เพราะจะช่วยให้ได้เรียนรู้บทบาทหลายอย่าง เช่น การบริหารจัดการ การเป็นผู้นำ การสื่อสาร และการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

เทคนิคการจัดการทำงานกลุ่มที่ควรนำมาปรับใช้เพื่อให้การนิเทศการศึกษา เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจ และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด มีดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายร่วมกันให้ชัดเจน ในการนิเทศการศึกษาที่ต้องใช้การทำงานกลุ่มหรือกระบวนการทำงานเป็นทีม ควรจะใช้เวลาพอสมควรในการประชุมตกลงเกี่ยวกับเป้าหมายที่ต้องการ และใครควรมีบทบาทอย่างไรบ้าง ทิศทางและเป้าหมายของการนิเทศจะเป็นไปอย่างไร

2. มั่นใจว่าทุกคนมีส่วนร่วม การนิเทศที่ใช้กระบวนการทำงานกลุ่ม อาจมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้สมาชิกตามความเหมาะสมกับงานและลักษณะของบุคคล เช่น อาจมีคนกลางเป็นผู้ที่คอยประณีประนอม (Compromiser) มีผู้สนับสนุนผลักดัน (Encourager) ผู้ที่คอยตรวจสอบและประเมินผล (Evaluator) มีผู้นำ (Leader) ผู้จดบันทึก (Recorder) ผู้ที่สรุปผล (Summariser) เป็นต้น

3. หลีกเลี่ยงพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมในการทำงานกลุ่ม เช่น เจ้าอารมณ์ เหวี่ยง ฉุนเฉียวมากเกินไป หรือแสดงความไม่พอใจต่อสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ ไม่เคารพและให้เกียรติผู้อื่น ขอบวิพากษ์วิจารณ์โดยไม่ให้คำแนะนำใด ๆ ทำให้คนอื่นเสียสมาธิ ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่สนใจส่วนรวม ไม่ค่อยรับฟังผู้อื่น และมักจะพูดแทรก พูดมากเกินไป

ตอนที่ 3

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

(Active Learning)

กระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นองค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยมีการพัฒนาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills) ที่มีชื่อย่อว่า เครือข่าย P21 ซึ่งพัฒนากรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้ที่เท่าทันในด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยที่ครูจะเป็นผู้สอนอย่างเดียวไม่ได้ ต้องให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ครูจะเป็นผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวก ฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้ของผู้เรียน

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

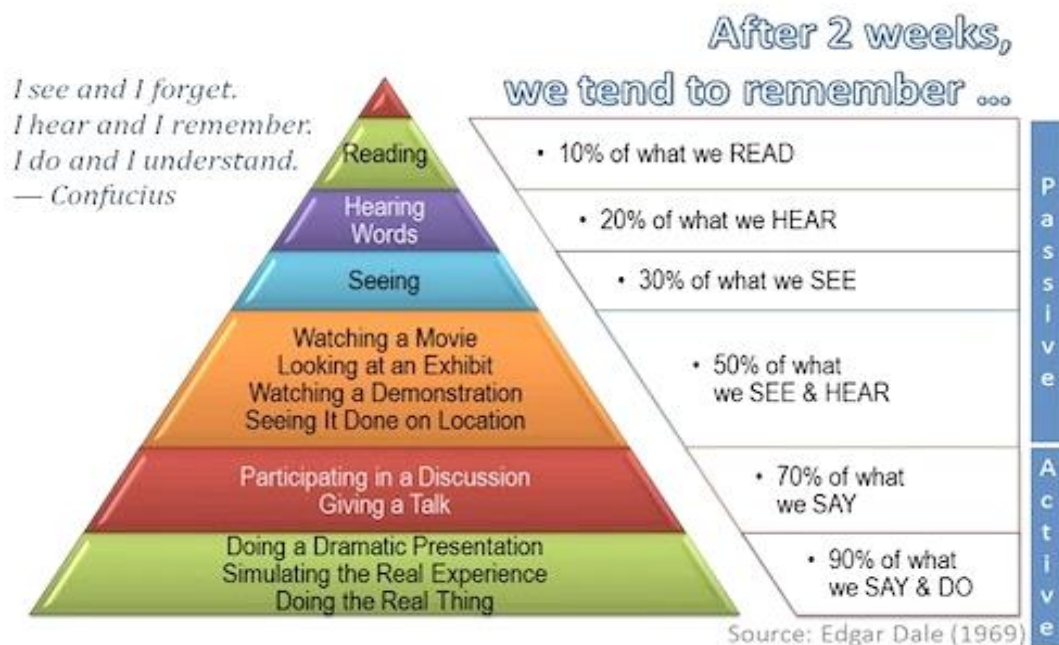
การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า ใช้ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การฟัง การตั้งคำถาม และการอภิปรายร่วมกัน บูรณาการในการเรียนรู้ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง โดยต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนควรนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมิได้เป็นเพียงผู้รับความรู้หรือข้อมูลที่ครูถ่ายทอดมาให้เท่านั้น ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง คือ มีความตื่นตัวที่จะศึกษาเรียนรู้ จัดกระทำข้อมูล และสร้างความเข้าใจในข้อมูลหรือความรู้นั้น ๆ ด้วยตนเอง เพื่อทำให้สิ่งที่เรียนรู้มีความหมายต่อตนเองอย่างชัดเจน ส่งผลให้สามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งในกระบวนการสร้างความเข้าใจให้แก่ตนเอง จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ตื่นตัว (Active learning) ทั้งทางกาย (Physically active) สติปัญญา

(Intellectually active) สังคม (Socially active) และอารมณ์ (Emotionally active) เป็นการให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์จนเกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ได้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าหรือสร้างสรรค์สิ่งที่ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างเต็มความสามารถ รวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม มีโอกาสร่วมอภิปราย ฝึกทักษะในการสื่อสารทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้น และการนำเสนองานที่เกิดจากการเรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง หรือการฝึกปฏิบัติในสภาพจริงที่มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผลการเรียนรู้เกิดขึ้นสูงขึ้น

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้สรุปว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือการลงมือทำด้วยตนเอง ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว ครูต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้การเรียนรู้โดยการอ่าน การเขียน การโต้ตอบ และการวิเคราะห์ปัญหา อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า Active Learning จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย ในการนี้ ครูผู้สอนจึงต้องลดบทบาทในการสอนและการให้ข้อความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่ไปเพิ่มกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนลงมือทำ เกิดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการพูด การเขียน การโต้ตอบ การอภิปรายกับเพื่อนๆ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนได้มากและนานกว่ากระบวนการเรียนรู้อื่น ๆ เพราะกระบวนการเรียนรู้ Active Learning จะสอดคล้องกับการทำงานของสมองของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับความจำ โดยสามารถเก็บและจำสิ่งที่ได้เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ครูผู้สอน สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ไว้ในระบบความจำระยะยาว (Long Term Memory) ทำให้ผลการเรียนรู้อยู่คงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่า ระยะเวลา นานกว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้ (Passive Learning) ซึ่งอธิบายไว้ เป็นแผนภาพ กรวยโตแห่งการเรียนรู้ (The Cone of Learning) โดยแบ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ เป็น 2 กระบวนการ คือ กระบวนการเรียนรู้ Passive Learning และกระบวนการเรียนรู้ Active Learning ดังนี้

ภาพ 4 กรวยแห่งการเรียนรู้ (The Cone of Learning)

จากภาพจะเห็นได้ว่า กรวยแห่งการเรียนรู้ ได้แบ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้เป็น 2 กระบวนการ คือ กระบวนการเรียนรู้ Passive Learning และกระบวนการเรียนรู้ Active Learning โดยกระบวนการเรียนรู้ Passive Learning เป็นการเรียนรู้โดยการอ่าน ท่องจำ ผู้เรียนจะจำได้ในสิ่งที่เรียนเพียง 20% การเรียนรู้โดยการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียวโดยที่ผู้เรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ในขณะที่ครูสอน ผู้เรียนจะจำได้เพียง 20% หากผู้เรียนมีโอกาสได้เห็นภาพประกอบด้วยก็จะทำให้ผลการเรียนรู้คงอยู่ได้เพิ่มขึ้นเป็น 30% และในการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพิ่มขึ้น เช่น การให้ดูภาพยนตร์ การสาธิต จัดนิทรรศการให้ดู รวมทั้งการนำผู้เรียนไปทัศนศึกษาหรือดูงาน ก็ทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้น เป็น 50% แต่ในส่วนที่เป็นการเรียนรู้ Active learning จะมีลักษณะดังนี้

1) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปราย (participation in a discussion) โดยการให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์จนเกิดความรู้ ความเข้าใจแล้วนำไปประยุกต์ใช้ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าหรือสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และพัฒนาตนเองตามความสามารถ รวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เขาได้มีโอกาสร่วมอภิปรายให้มีโอกาสฝึกทักษะการสื่อสาร ทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 70%

2) การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (doing the real thing) โดยให้ผู้เรียนได้มีการนำเสนองานทางวิชาการ เรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง ทั้งมีการฝึกปฏิบัติในสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งจะทำให้ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดความคงทนได้ถึง 90%

2. ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สถานศึกษาและครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ได้ทั้งในหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือกิจกรรมเสริมทักษะของสถานศึกษา ซึ่งควรมีลักษณะดังนี้

1. เป็นการพัฒนาศักยภาพการคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้โดยมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในรูปแบบของความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด
4. เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ สู่ทักษะการคิดวิเคราะห์ และประเมินค่า
5. ผู้เรียนได้เรียนรู้ความมีวินัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
6. ความรู้เกิดจากประสบการณ์ และการสรุปของผู้เรียน
7. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง
8. จัดกิจกรรมที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนด้วยกัน

3. รูปแบบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

นักวิชาการและนักการศึกษา ได้สรุปรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้สรุปรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

1. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงนามธรรม เหมาะกับรายวิชาที่เน้นปฏิบัติหรือเน้นการฝึกทักษะ สามารถใช้จัดการเรียนการสอนได้ทั้งเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล หลักการสอนคือ ผู้สอนวางแผนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จำเป็นต่อการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนความคิด อภิปราย สิ่งที่ได้รับจากสถานการณ์ ตัวอย่างเทคนิคการสอนที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ ได้แก่ เทคนิคการสาธิต และเทคนิคเน้นการฝึกปฏิบัติ

1.1 เทคนิคการสอนแบบการสาธิต ผู้สอนวางแผนการสอนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยแบ่งสัดส่วนเวลาสำหรับการบรรยายเนื้อและการสาธิต พร้อมกับคัดเลือกวิธีการที่จะลงมือปฏิบัติให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยถ้าเป็นกิจกรรมกลุ่มจะต้องมีการวางโครงสร้างการทำงานกลุ่ม การแบ่งหน้าที่ และมีการสลับหมุนเวียนกันทุกครั้ง จากนั้นดำเนินการบรรยายเนื้อหาและสาธิต โดยขณะสาธิตจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม ผู้สอบถามแนะนำเทคนิคปลีกย่อย จากนั้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและผู้สอน

ประเมินผู้เรียนโดยการสังเกตพร้อมกับให้คำแนะนำในจุดที่บกพร่องเป็นรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่มเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรม ผู้สอน และผู้เรียนร่วมกันอภิปราย สรุปผลสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

1.2 เทคนิคการสอนแบบเน้นฝึกปฏิบัติ ผู้สอนวางแผนและออกแบบกิจกรรมที่เน้นการฝึกทักษะ เช่น การฝึกทักษะทางภาษาโดยจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะซ้ำๆ อาจเป็นในลักษณะใช้โปรแกรมช่วยสอน สำหรับการฝึกโดยผู้สอนมีบทบาทให้คำแนะนำอำนวยความสะดวกกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน

2. การสอนแบบโครงงาน (Project Based Learning) โดยการสอนแบบโครงงานสามารถจัดเป็นกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมเดี่ยวก็ได้ ให้พิจารณาจากความยาก – ง่าย และความเหมาะสมของโจทย์งาน และคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาวางแผนและกำหนดเกณฑ์อย่างกว้างๆ แล้วให้นักศึกษาวางแผนดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเองโดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา จากนั้นให้นักศึกษานำเสนอแนวคิดการออกแบบชิ้นงานพร้อมให้เหตุผลประกอบจากการค้นคว้า ให้ผู้สอนพิจารณาร่วมกับการอภิปรายในชั้นเรียนจากนั้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติทำชิ้นงาน และส่งความคืบหน้าตามกำหนด การประเมินผลจะประเมินตามสภาพจริง โดยมีเกณฑ์การประเมินกำหนดไว้ล่วงหน้าและแจ้งให้ผู้เรียนทราบก่อนลงมือทำโครงการ และอาจมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิร่วมประเมินผล

3. การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) เป็นการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดจากเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ด้วยการศึกษาปัญหาที่สมมุติขึ้นจากความจริงแล้วผู้สอนกับผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาเสนอวิธีแก้ปัญหา หลักของการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานคือการเลือกปัญหาที่สอดคล้องกับเนื้อหาการสอนและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม วิเคราะห์ วางแผนกำหนดวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยผู้สอนมีบทบาทให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนขณะลงมือแก้ปัญหาสุดท้ายเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการแก้ปัญหา ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลการแก้ปัญหา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงสิ่งที่ได้จากการลงมือแก้ปัญหา

4. การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิด (Thinking Based Learning) เป็นกระบวนการสอนที่ผู้สอนใช้เทคนิค วิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียน คิดเป็นลำดับขั้นแล้วขยายความคิดต่อเนื่องจากความคิดเดิมพิจารณาแยกแยะอย่างรอบด้าน ด้วยให้เหตุผล และเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่มี จนสามารถสร้างสิ่งใหม่หรือตัดสินใจประเมินหาข้อสรุปแล้วนำไปแก้ปัญหาอย่างมีหลักการ

4.1 การคิดวิเคราะห์ หมายถึง การพิจารณาสิ่งต่างๆ ในส่วนย่อย ๆ ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา ด้านความสัมพันธ์และด้านหลักการจัดการโครงสร้างของการสื่อความหมาย และสอดคล้องกับกระบวนการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ คือ การคิดจำแนกเป็นหมวดหมู่ และจับประเด็นต่าง ๆ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ดังนั้น การคิดเชิงวิเคราะห์เป็นทักษะที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

4.2 การคิดสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการคิดที่ดึงองค์ประกอบต่าง ๆ มาหลอมรวมกันภายใต้โครงร่างใหม่อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากเดิม

การคิดสังเคราะห์ครอบคลุมถึงการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิดซึ่งมีมากหรือกระจายกันอยู่มาหลอมรวมกัน คนที่คิดสังเคราะห์ได้เร็วกว่าย่อมได้เปรียบกว่าคนที่สังเคราะห์ไม่ได้ ซึ่งจะทำให้เข้าใจ และเห็นภาพรวมของสิ่งนั้นได้มากกว่า การคิดสังเคราะห์แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) การคิดสังเคราะห์เพื่อสร้างสิ่งใหม่ เช่น ประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ
  - 2) การคิดสังเคราะห์เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ เป็นการพัฒนาและคิดค้นแนวคิดใหม่
- ถ้าเราสามารถคิดสังเคราะห์ได้ดี จะทำให้พัฒนาความคิดหรือสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

4.3 การคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดใหม่ ๆ มีแนวทางใหม่ ๆ ทักษะคิดใหม่ ๆ มีความเข้าใจและการมองปัญหาในรูปแบบใหม่ ผลลัพธ์ของความคิดสร้างสรรค์ที่ชัดเจน คือ การแสดงออกด้านดนตรี การแสดง ละคร วรรณกรรม สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรมทางเทคนิค บางครั้งการคิดสร้างสรรค์ก็แสดงออกในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การตั้งคำถามบางอย่างที่ช่วยขยายกรอบของแนวคิดที่ให้คำตอบบางอย่าง หรือการมองโลก หรือปัญหาในแนวนอกกรอบ ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความคิดเชื่อมโยงที่พยายามหาทางออกหลาย ๆ ทาง เป็นการใช้ความคิดที่หลากหลาย แสวงหาความเป็นไปได้ใหม่ ๆ และนอกกรอบ คัดสรรหาทางเลือกใหม่และพยายามปรับปรุงให้ดี ซึ่งมีวิธีการอยู่ 6 ขั้นตอน คือ

1. แสวงหาข้อบกพร่อง (Mess Finding)
2. รวบรวมข้อมูล (Data Finding)
3. มองปัญหาทุกด้าน (Problem Finding)
4. แสวงหาความคิดที่หลากหลาย (Idea Finding)
5. หาคำตอบที่รอบด้าน (Solution Finding)
6. หาข้อสรุปที่เหมาะสม (Acceptance Finding)

กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ อาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือโดยความตั้งใจ ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการศึกษา การอบรม ฝึกฝน การระดมสมอง (brain-storming) มากกว่าครึ่งหนึ่งของการค้นพบที่ยิ่งใหญ่ของโลก เกิดจากการค้นพบโดยบังเอิญ (serenity) หรือการค้นพบสิ่งหนึ่ง ซึ่งใหม่ในขณะที่กำลังต้องการค้นพบสิ่งอื่นมากกว่า

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ได้สรุปรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ดังนี้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งสามารถใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับ ทั้งในการเรียนรู้เป็นรายบุคคล การเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก และการเรียนรู้แบบกลุ่มใหญ่ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active Learning ได้ดี มีดังนี้

1. การเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Think-Pair-Share) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนคิดเกี่ยวกับประเด็นที่กำหนดคนเดียว 2-3 นาที (Think) จากนั้นให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนอีกคน 3-5 นาที (Pair) และนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด (Share)
2. การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative learning group) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยจัดกลุ่มๆ ละ 3-6 คน
3. การเรียนรู้แบบทบทวนโดยผู้เรียน (Student-led review sessions) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้และพิจารณาข้อสงสัยต่าง ๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูจะคอยช่วยเหลือกรณีที่มีปัญหา
4. การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำเกมเข้ามาบูรณาการในการเรียนการสอน ซึ่งใช้ได้ทั้งในชั้นการนำเข้าสู่บทเรียน การสอน การมอบหมายงาน และหรือชั้นการประเมินผล
5. การเรียนรู้แบบวิเคราะห์วีดีโอ (Analysis or reactions to videos) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ดูวีดีโอ 5-20 นาที แล้วให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หรือสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ดู อาจโดยวิธีการพูดโต้ตอบกัน การเขียน หรือ การร่วมกันสรุปเป็นรายกลุ่ม
6. การเรียนรู้แบบโต้เถียง (Student debates) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และการเรียนรู้ เพื่อยืนยันแนวคิดของตนเองหรือกลุ่ม
7. การเรียนรู้แบบผู้เรียนสร้างแบบทดสอบ (Student generated exam questions) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ให้ผู้เรียนสร้างแบบทดสอบจากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้ว
8. การเรียนรู้แบบกระบวนการวิจัย (Mini-research proposals or project) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อิงกระบวนการวิจัย โดยให้ผู้เรียนกำหนดหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ตามแผน สรุปความรู้หรือสร้างผลงานและสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้เรียนรู้ หรืออาจเรียกว่า การสอนแบบโครงการ (project-based learning) หรือ การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning)
9. การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาภายในกลุ่ม แล้วนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด
10. การเรียนรู้แบบการเขียนบันทึก (Keeping journals or logs) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจดบันทึกเรื่องราวต่างๆ ที่ได้พบเห็น หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน รวมทั้งเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับบันทึกที่เขียนไว้

11. การเรียนรู้แบบการเขียนจดหมายข่าว (Write and produce a newsletter) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนร่วมกันผลิตจดหมายข่าว อันประกอบด้วย บทความ ข้อมูลสารสนเทศ ข่าวสาร และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วแจกจ่ายไปยังบุคคลอื่น ๆ

12. การเรียนรู้แบบแผนผังความคิด (Concept mapping) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนออกแบบแผนผังความคิด เพื่อนำเสนอความคิดรวบยอด และความเชื่อมโยงกันของกรอบความคิด โดยการใช้เส้นเป็นตัวเชื่อมโยง อาจจัดทำเป็นรายบุคคลหรืองานกลุ่ม แล้วนำเสนอผลงานต่อผู้เรียนอื่น ๆ จากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคนอื่นได้ซักถามและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

ทั้งนี้ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีหลากหลายวิธี ขึ้นอยู่กับบริบทของผู้สอน ผู้เรียน และสถานการณ์ในการจัดการเรียนการสอน โดยยึดหลักการของการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ร่วมมือกันทำกิจกรรมมากกว่าการแข่งขัน ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะรับผิดชอบร่วมกันในการทำงาน และรู้จักแบ่งหน้าที่ร่วมกันในการทำงาน เช่น Peer Instruction (การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากเพื่อน เพื่อนช่วยเพื่อน) Class Debate (การอภิปรายในชั้นเรียน) Role-Playing (การแสดงบทบาทสมมติ) Case Studies (กรณีศึกษา) Creative Scenarios and Simulations (กรณีศึกษาสมมุติเพื่อใช้ในสถานการณ์จำลอง) Think-Pair-Share (การเรียนรู้การสอนรูปแบบแบ่งปันความคิด) Peer Review (การทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน) Discussion Problem (การอภิปรายปัญหา) Game based Learning (การเรียนรู้ผ่านเกม) เป็นต้น

4. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก หรือ Active Learning เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนออกแบบกิจกรรมโดยคำนึงถึงความสามารถและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือ กระทำด้วยตนเอง และได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป (Bonwell, 1991) โดยผู้เรียนจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (Co-Creators) ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นความรู้ที่ **คงทน** การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุด เพราะเป็นส่วนที่นำมาตรฐานการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง โดยครูผู้สอน ต้องศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดอย่างเข้าใจ ชัดเจน เพื่อนำไปสู่ปลายทางและทุกขั้นตอนของกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ต้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผล

1. **การกำหนดหัวข้อเรื่อง (Theme)** หัวข้อเรื่อง (Theme) เป็นข้อความที่เป็นประเด็นของเรื่อง ที่ผู้เรียนจะทำการศึกษา โดยเป็นมนทัศน์กว้าง ๆ ที่เอื้อต่อการใช้ความรู้ และมุมมองหลายวิชาวมกัน สื่อความหมายเป็นแนวคิดหรือความคิดรวบยอด (Concept) แก่ผู้เรียน ควรเป็นหัวข้อเรื่องที่ทันสมัย

น่าสนใจ และมีความหมายสำหรับผู้เรียน ทำให้เกิดความกระหาย อยากจะเรียนรู้ และพร้อมที่จะสืบสวน (Inquiry) แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งผู้ออกแบบกิจกรรมควรพิจารณาในประเด็น ต่อไปนี้

1.1 หัวข้อเรื่อง มีความยากง่าย เหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียน ไม่ยุ่งยากหรือซับซ้อนจนเกินไป และที่สำคัญต้องมีความเป็นไปได้

1.2 หัวข้อเรื่อง มีแหล่งความรู้ที่จะศึกษาค้นคว้า

1.3 หัวข้อเรื่อง สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความพร้อมของผู้เรียน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก มีแนวทางในการเลือก ดังนี้

2.1 เลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ สอดคล้อง เชื่อมโยงกับมาตรฐานหรือตัวชี้วัด หากเป็นทักษะ ควรเป็นทักษะที่ปฏิบัติแล้วผู้เรียนเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมได้ตามวัตถุประสงค์

2.2 เลือกกิจกรรมที่ผู้เรียนพึงพอใจ สนุก น่าสนใจ ไม่ซ้ำซาก มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ ในชีวิตประจำวัน และทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน

2.3 เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถ ด้านร่างกายของผู้เรียนที่จะปฏิบัติ ได้ และควรคำนึงถึงประสบการณ์เดิม เพื่อจัดกิจกรรมใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

2.4 เลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้หลาย ๆ ด้าน

2.5 เลือกกิจกรรมให้หลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้มากที่สุด

2.6 ใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม

2.7 ใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมกระบวนการคิดและทักษะต่าง ๆ

2.8 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและการประเมินผล มีการวัดและประเมินผล ที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรม

3. การวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้เชิงรุก การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการในการตรวจสอบผลการดำเนินกิจกรรมว่าบรรลุตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วน ใดต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาต่อไป โดยประเมิน ทั้งกระบวนการในการจัดกิจกรรม และประเมิน คุณภาพของผู้เรียน ใช้การประเมินหลากหลายวิธี ให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสในการประเมิน เช่น ครูประเมิน ผู้เรียน ผู้เรียนประเมินเพื่อน ผู้เรียนประเมินตนเอง วิธีการในการประเมินควรถูกต้องเหมาะสมกับความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนที่กำหนดไว้ในเป้าหมายของการจัดกิจกรรมนั้น ๆ

การประเมินผลการเรียนรู้เชิงรุก ควรใช้หลักการประเมินตามสภาพจริงและนำผลการประเมิน กลับมาพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมีลักษณะ ดังนี้

1) ใช้ผู้ประเมินจากหลายฝ่าย เช่น ผู้เรียน เพื่อน ผู้สอน ผู้เกี่ยวข้อง ฯลฯ

2) ใช้วิธีการหลากหลายวิธี/ชนิด เช่น การสังเกต การปฏิบัติ การทดสอบ การรายงานตนเอง

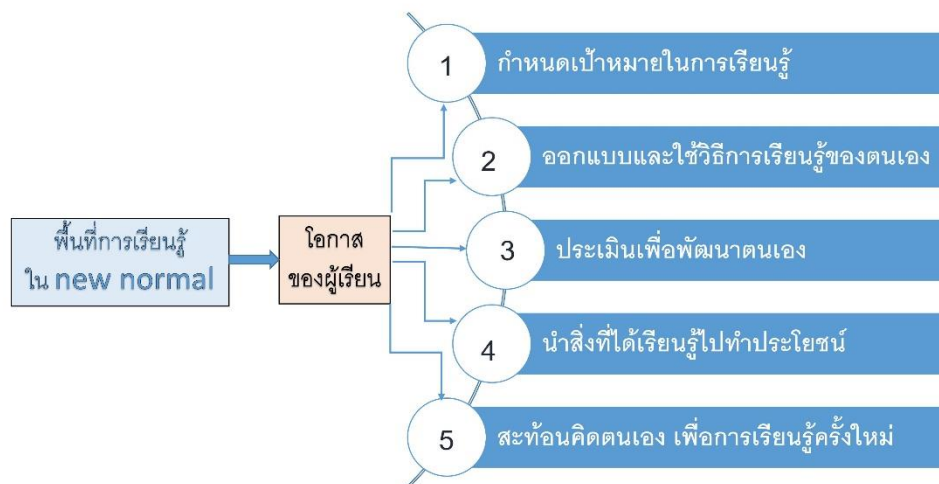

3) ประเมินหลายๆ ครั้ง ในช่วงเวลาการเรียนรู้ เช่น ประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และสิ้นสุดการเรียน

4) สะท้อนผลการประเมินแก่ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาผู้เรียน

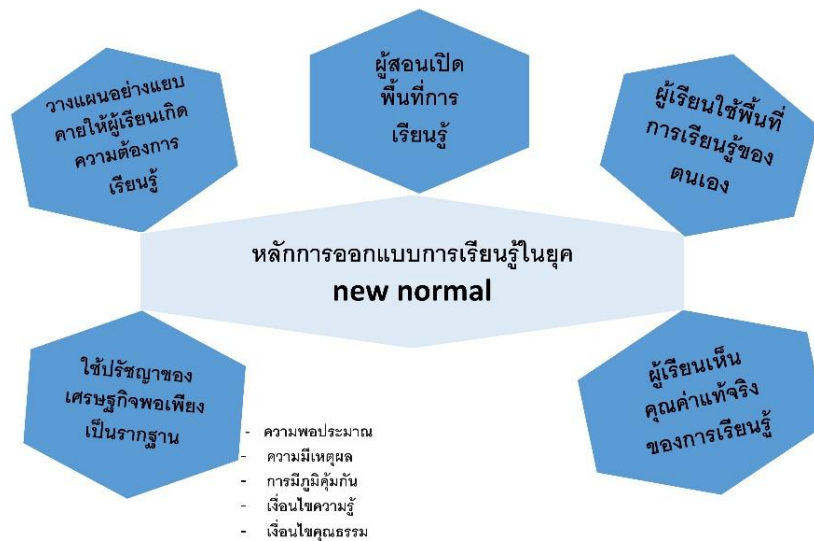
5. การออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) หรือ ในยุคปกติใหม่ (New normal)

การออกแบบการเรียนรู้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่มี Platform และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควรออกแบบการเรียนรู้ให้มุ่งเน้นการเปิดพื้นที่การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างสูงสุดในการเรียนรู้ และนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวม ดังแผนภาพ

ภาพ 5 การเปิดพื้นที่การเรียนรู้และโอกาสของผู้เรียน

จากแผนภาพ การเปิดพื้นที่การเรียนรู้ หมายถึง โอกาสที่ผู้เรียนได้รับจากครูผู้สอน ในการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ ออกแบบและใช้วิธีการเรียนรู้ของตนเอง ประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเอง และสะท้อนคิดกลับมายังตนเอง (Self-reflection) ตลอดจนโอกาสที่จะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปทำประโยชน์ต่อส่วนรวม แล้วกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ใหม่ด้วยตนเองอีกครั้ง แล้วลงมือเรียนรู้ และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้อย่างแท้จริง และใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานสำคัญในการเรียนรู้ต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด โดยมีหลักการออกแบบการเรียนรู้ในยุค New normal ดังต่อไปนี้

ภาพ 6 หลักการทำงานของแบบการเรียนรู้ในยุค new normal

จากภาพ การออกแบบการเรียนรู้ใน New normal มีจุดเน้นอยู่ที่การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่เป็นการเรียนรู้เชิงลึกคือ รู้จริง รู้ชัด นำไปประยุกต์ใช้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ การออกแบบการเรียนรู้ที่จะตอบสนองจุดเน้นดังกล่าว ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์สิ่งเร้า แรงผลักดันของผู้เรียน (Passion) ว่าอะไรที่สามารถกระตุ้นผู้เรียนให้มี Passion ในการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนจะมีสิ่งกระตุ้นแตกต่างกัน หากผู้สอนค้นพบสิ่งกระตุ้นดังกล่าว จะเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้อันพึงประสงค์ของผู้เรียน เช่น ความกระตือรือร้น การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น

2. วิเคราะห์สาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสิ่งเร้า/แรงผลักดัน (Passion) ของผู้เรียน คือ สาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความความสงสัยใคร่รู้ของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ Passion จะช่วยทำให้ผู้เรียนใช้พื้นที่การเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง ตรงกันข้ามหากกิจกรรมการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับ Passion ผู้เรียนจะมีพฤติกรรมไม่อยากเรียนรู้

3. วิเคราะห์รูปแบบ (Platform) และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ ช่วยทำให้ผู้เรียนมีทางเลือกที่จะเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง (หลายเส้นทางเป้าหมายเดียวกัน) สำหรับ Platform การเรียนรู้นั้น อาจจะเป็นการเรียนรู้ออนไลน์ การเรียนรู้ที่โรงเรียน การเรียนรู้ที่บ้าน การเรียนรู้ที่ชุมชน ส่วนวิธีการเรียนรู้ควรเน้นวิธีการเรียนรู้ตามแนวทาง Active learning ในทุก Platform เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ สะท้อนคิด และถอดบทเรียนเป็นแก่นของความรู้ ซึ่งการถอดบทเรียนจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เชิงลึก และจดจำได้ดี

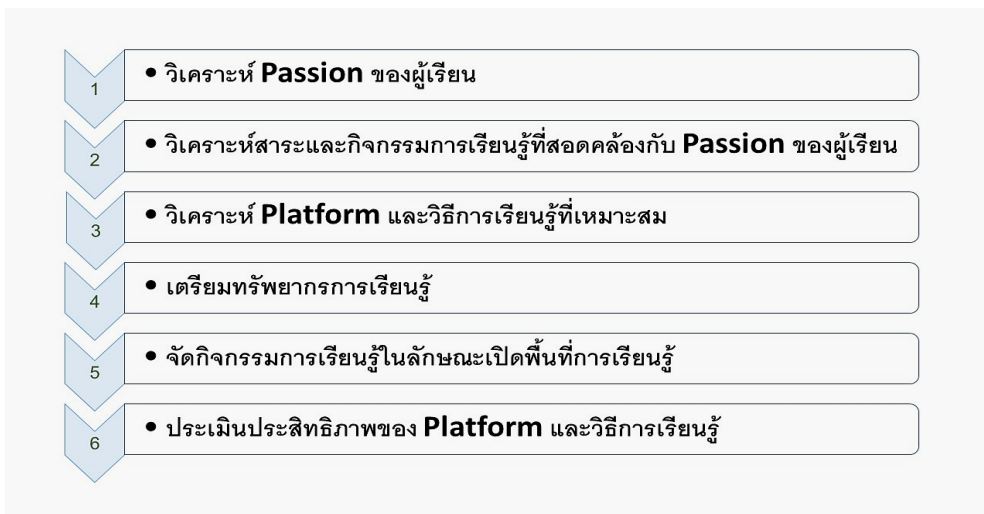
4. เตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ สำหรับการเรียนรู้ในแต่ละ Platform และวิธีการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกพื้นที่การเรียนรู้ของตนเองในลักษณะการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized Learning) หรือการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียน มีจิตใจจดจ่อ และมุ่งมั่นอยู่กับการเรียนรู้ของตนเอง

5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะเปิดพื้นที่การเรียนรู้ 5 ประการ ได้แก่

- 1) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเอง
- 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบและใช้วิธีการเรียนรู้ของตนเอง
- 3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินเพื่อพัฒนาตนเอง
- 4) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนคิดตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ครั้งใหม่

6. ประเมินประสิทธิภาพของ Platform และวิธีการเรียนรู้ที่ผู้สอนใช้ในการจัดการเรียนรู้ว่าตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการประเมินส่วนนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีพื้นที่การเรียนรู้มากขึ้น

ขั้นตอนการออกแบบการเรียนรู้ใน New normal แสดงได้ ดังภาพ

ภาพ 7 ขั้นตอนการออกแบบการเรียนรู้ในยุค **new normal**

จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมแบบเปิดพื้นที่การเรียนรู้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การออกแบบและใช้วิธีการเรียนรู้ของตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินเพื่อพัฒนาตนเอง นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ รวมถึงผู้เรียนได้สะท้อนความคิดของตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ครั้งใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ใช้ประสบการณ์เดิม ประยุกต์กับประสบการณ์ใหม่ สร้างเป็นองค์ความรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ นำไปใช้ในการแก้ปัญหาและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระลอกใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

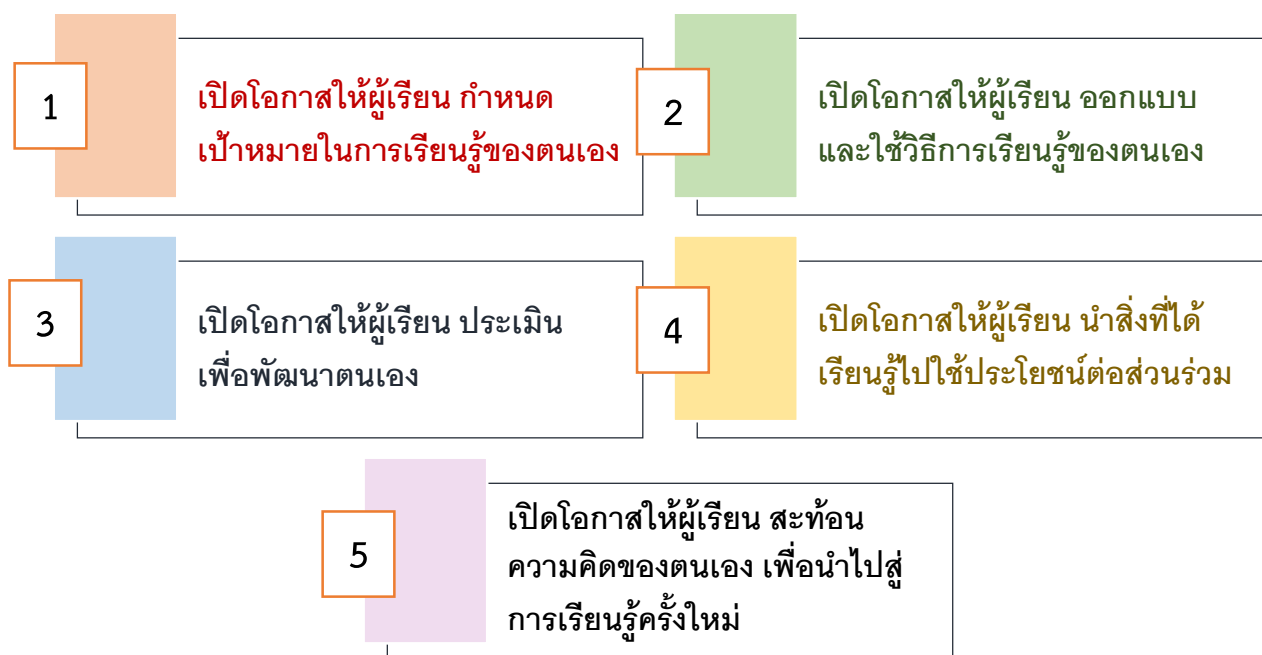
เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระลอกใหม่ ในปี 2564 ซึ่งมีความรุนแรง แพร่กระจายและขยายตัวในวงกว้างและรวดเร็วมากกว่าครั้งที่ผ่านมา และมีแนวโน้มที่จะแพร่ระบาดในโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศให้เลื่อนการเปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 และได้เสนอแนะรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งในเขตพื้นที่ควบคุมการแพร่ระบาดของโรคสูงสุด (พื้นที่สีแดงเข้ม) ให้ใช้รูปแบบการเรียนการสอนทางไกล 4 รูปแบบ ยกเว้น On-site ส่วนพื้นที่อื่นให้สถานศึกษาพิจารณาตามความพร้อม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล และต้องผ่านการประเมินความพร้อม ตามระบบ Thai Stop Covid Plus ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขเพื่อตรวจสอบความพร้อมก่อนเปิดทำการของสถานประกอบการต่าง ๆ และต้องขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัด เพื่อขอใช้พื้นที่ในการจัดการเรียนการสอน

รูปแบบการจัดการเรียนการสอน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีรายละเอียดดังนี้

1. **On-site** การจัดการเรียนการสอนแบบปกติที่โรงเรียน (มาตรการ ศบค.) หมายถึงการจัดการเรียนการสอนแบบปกติที่โรงเรียนโดยโรงเรียนสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด
2. **On-air** เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบทางเดียว ผ่านระบบสื่อสารช่องทางหลักโดยส่งสัญญาณครูผู้สอนต้นทางมาจาก โรงเรียนวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นช่องทางในการเผยแพร่การเรียนรู้ DLTV ของ มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์ ในระดับอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
3. **On-demand** การจัดการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เรียนผ่านเว็บไซต์ DLTV / DLIT / OBEC Content Center
4. **On-Line** การจัดการเรียนการสอนแบบถ่ายทอดสด ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปแบบวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์และรูปแบบการถ่ายทอดสด เป็นการจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปแบบสื่อสารสองทาง (Video Conference) หรือรูปแบบสื่อสารทางเดียวในแบบถ่ายทอดสด (LIVE Streaming) ระหว่างครูและนักเรียน โดยนักเรียนจะต้องมีความพร้อมด้านอุปกรณ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น Google Meet Microsoft Teem Zoom Meeting
5. **On-hand** การจัดการเรียนการสอนโดยจัดส่งเอกสารให้เรียนที่บ้าน สำหรับนักเรียนที่ไม่มีความพร้อมเรื่องวัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีสำหรับการเรียนทางไกลรูปแบบอื่น ๆ เช่น หนังสือ แบบฝึกหัด ใบงาน ในรูปแบบผสมผสาน

ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ในการจัดการเรียนรู้ในยุค new normal ยังคงจัดการเรียนรู้ตามรายวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้เดิม เนื่องจากอาจจะไม่สามารถจัดการเรียนการสอนตามปกติได้ จำเป็นต้องใช้การเรียนการสอนทางไกลในรูปแบบต่าง ๆ การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้/ผลผลิต (OUTPUT / OUTCOME) เลือกรูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ให้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง สร้างการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้มองเห็นโลกจริงที่ซับซ้อน และหาทางแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง เพราะสถานการณ์จริงที่พบเห็นจะกระตุ้นการเรียนรู้ได้ดีกว่าการเรียนรู้ในรายวิชาแบบดั้งเดิมในห้องเรียน ครูควรปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้จากเดิมเป็นวิธีการรับความรู้จากการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ครูจะไม่บอกคำตอบทันที เพราะจะทำให้เด็กไม่คิดหาคำตอบเอง ครูควรออกแบบให้ผู้เรียนไปแสวงหาคำตอบ และสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยสรุปขั้นตอนการออกแบบการเรียนรู้ในยุค new normal ได้ดังนี้

ทั้งนี้ ครูผู้สอนอาจร่วมกันจัดทำแผนการสอนหรือหน่วยการเรียนรู้ ขอบข่ายการเรียนรู้ที่มีเป้าหมาย ตัวชี้วัดร่วมกัน โดยออกแบบชิ้นงาน/ภาระงานเพียง 1 ชิ้น ให้มีการบูรณาการเรียนรู้ในหลายสาระการเรียนรู้หรือรายวิชา เพื่อลดขั้นตอนการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนทางไกลรูปแบบ On-hand ครูควรกำหนดชิ้นงานร่วมกัน และระบุชัดเจนว่าแต่ละวิชา ผู้เรียนต้องทำอะไรในชิ้นงานนั้น รวมถึงครูควรมีการปรึกษาหารือเรื่องการจัดการเรียนการสอนทางไกลร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอนในรูปแบบและสถานการณ์ใหม่ๆ และบันทึกผลการจัดการเรียนการสอนทางไกล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาต่อไป

ตอนที่ 4

การนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การนิเทศการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการปรับปรุง พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การนิเทศช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้ครูเข้าใจสิ่งต่าง ๆ และส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น ศักยภาพของครู ความรู้ความเข้าใจของครู เทคนิควิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาการของผู้เรียน ความสามารถ ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน การนิเทศการจัดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยผู้นิเทศอาจเป็นศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนและรวมถึงครูทุกคน สำหรับผู้รับการนิเทศก็คือครูผู้สอนหรือผู้ที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้ ผู้นิเทศจะช่วยตรวจสอบว่าผู้รับการนิเทศได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ฝึกทักษะ ฝึกปฏิบัติทั้งในสถานการณ์จำลองและสภาพจริง สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งเป็นลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) นั่นเอง

ในการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตามครูผู้สอนให้ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ในลักษณะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ได้ลงมือทำ คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา รวมทั้ง เป็นการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพและความแตกต่างของแต่ละบุคคล มีพัฒนาการที่เหมาะสมตามช่วงวัย ทั้งด้านความรู้ ความคิด คุณลักษณะ และทักษะกระบวนการ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

1. กระบวนการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning)

การเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อผู้เรียนในระบบการศึกษา จำเป็นต้องมีการพัฒนาเพื่อเท่าทันและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผ่านการลงมือปฏิบัติ และการสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน กล่าวคือ ผู้เรียนจะไม่เป็นเพียงผู้รับ (Passive Learning) แต่จะได้เรียนรู้จากการกระทำ และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Active Learning) โดยมีครูเป็นผู้ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้และเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ ครูผู้สอนต้องไม่ตั้งตนเป็น “ผู้รู้” แต่ต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อม ๆ กับผู้เรียนด้วยกัน

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการก้าวข้ามการเรียนรู้ตาม “สาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)” โดยครูเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ ในลักษณะการเป็นโค้ช (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2560 : 1) ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนสามารถพัฒนานวัตกรรม มีความสามารถในการคิดสิ่งใหม่ ๆ ตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่งภารกิจในการส่งเสริม ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู เป็นบทบาทสำคัญของศึกษานิเทศก์

กระบวนการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนวิธีจัดกิจกรรมกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ให้เป็นครูยุคใหม่ การนิเทศช่วยให้ผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีความรู้ความสามารถ คุณลักษณะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการให้ความรู้แก่ผู้สอนโดยไม่มี การนิเทศ กำกับ และติดตามดูแล ช่วยเหลือ ผู้สอนจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ๆ ยากมาก ผู้นิเทศต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลาย และวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ครูสามารถปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน พัฒนาตนเอง พัฒนางานในวิชาชีพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียน คือ **การนิเทศชั้นเรียน** โดยการสังเกตการสอน มุ่งเน้นการพัฒนาและปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียน การสอนที่พัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาโดยใช้กระบวนการนิเทศและความร่วมมือของผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษา

กระบวนการในการนิเทศการศึกษา มีนักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอกระบวนการในการนิเทศไว้หลายท่าน ซึ่งมีความหมายและความสำคัญ พอสรุปได้ดังนี้

กระบวนการนิเทศการศึกษา เป็นการออกแบบและวางแผนของการนิเทศการศึกษาที่ผู้นิเทศได้จัดลำดับไว้อย่างต่อเนื่อง มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานชัดเจน มีเหตุผลและสามารถดำเนินการได้สอดคล้อง เหมาะสมกับบริบทในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากการนิเทศการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาในสถานศึกษา มุ่งให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตร สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนและปัญหาอื่นๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ซึ่งการนิเทศการศึกษาสามารถนำรูปแบบและแนวคิดต่าง ๆ มาปรับประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดรูปแบบในการนิเทศที่หลากหลายตามสภาพและบริบทของผู้รับการนิเทศ ผู้นิเทศสามารถวางแผนและออกแบบการนิเทศได้ตามความเหมาะสม ซึ่งในที่นี้ได้นำเสนอวงจรคุณภาพ PDCA หรือที่เรียกว่าวงจรเดมิง (Deming Cycle) หรือวงจรชูฮาร์ต (Shewhart Cycle) คือ วงจรการควบคุมคุณภาพ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดกระบวนการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนี้

1. Plan (วางแผน) หมายถึง การวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ ครอบคลุมถึง การกำหนดหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จากการปฏิบัติงาน อาจประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน Plan การจัดอันดับความสำคัญของ เป้าหมาย กำหนดการดำเนินงาน กำหนดระยะเวลาการดำเนินงาน กำหนดผู้รับผิดชอบหรือผู้ดำเนินการและกำหนดงบประมาณที่จะใช้ การเขียนแผนดังกล่าวอาจ ปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของลักษณะ การดำเนินงาน การวางแผนยังช่วยให้เราสามารถ คาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลดความสูญเสียต่างๆที่อาจเกิดขึ้นได้

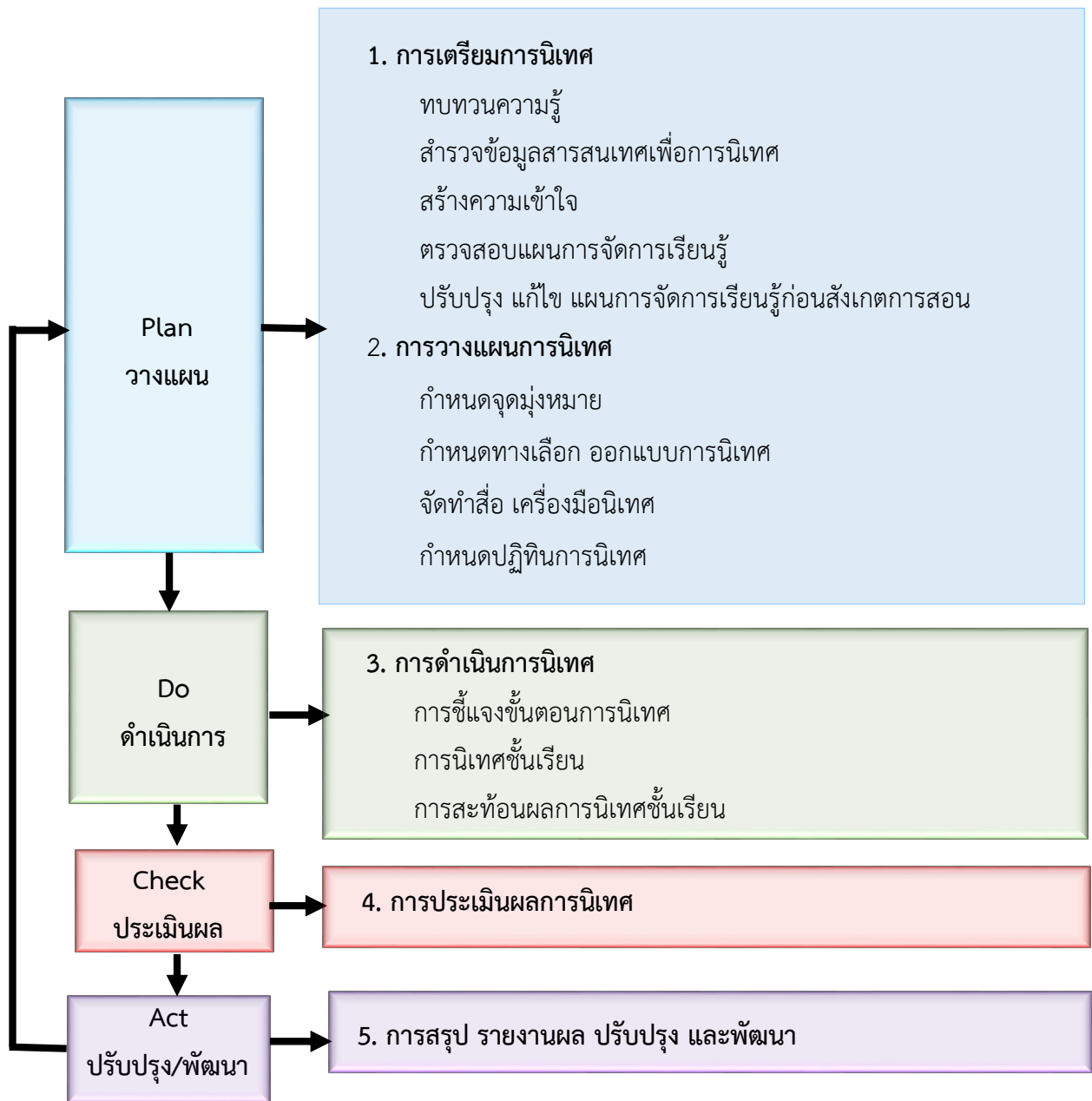
2. Do (ปฏิบัติตามแผน) หมายถึง การดำเนินการตามแผนอาจประกอบด้วย การมี โครงสร้างรองรับการดำเนินการ (เช่น คณะกรรมการหรือหน่วยงานของคณะ) มีวิธีการ ดำเนินการ (เช่น มีการประชุมของคณะกรรมการ มีการจัดการเรียนการสอน มีการแสดงความจำนงขอรับนักศึกษาไปยัง ทบวงมหาวิทยาลัย) และมีผลของการดำเนินการ (เช่น รายชื่อนักศึกษาที่รับในแต่ละปี)

3. Check (ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน) หมายถึง การประเมินแผนอาจประกอบด้วย การประเมินโครงสร้างที่รองรับ การดำเนินการ การประเมินขั้นตอนการดำเนินงาน และการ ประเมินผลของ การดำเนินงานตามแผนที่ได้ตั้งไว้ โดยในการประเมินดังกล่าวสามารถ ทำได้เองโดย คณะกรรมการที่รับผิดชอบแผนการดำเนินงานนั้น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะของการประเมินตนเอง โดยไม่ จำเป็นต้องตั้งคณะกรรมการ อีกรุมาประเมินแผน หรือไม่จำเป็นต้องคิดเครื่องมือหรือแบบประเมิน ที่ยุ่งยากซับซ้อน

4. Act (ปรับปรุงแก้ไข) หมายถึง การนำผลการประเมินมาพัฒนาแผน ประกอบด้วย การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ว่ามีโครงสร้าง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใดที่ควร ปรับปรุงหรือพัฒนา สิ่งที่ดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นไปอีก และสังเคราะห์รูปแบบ การดำเนินการใหม่ที่เหมาะสม สำหรับการ ดำเนินการ ในปีต่อไป

จากการนำวงจรคุณภาพมาปรับประยุกต์ใช้เป็นกระบวนการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งสามารถดำเนินการได้ตามกระบวนการนิเทศการศึกษา 5 ขั้นตอน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 7 กระบวนการนิเทศการศึกษา

จากภาพ เป็นการเสนอกระบวนการนิเทศการศึกษา 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้สอนได้มีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ครูเป็นผู้อำนวยการการเรียนรู้และคอยแนะนำการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเตรียมการนิเทศ

1.1 ทบทวนความรู้ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

1.2 **สำรวจข้อมูลสารสนเทศเพื่อการนิเทศ** สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการนิเทศ โดยอาจเป็นปัญหาและความต้องการเฉพาะของสถานศึกษา ปัญหาเกี่ยวกับผู้เรียน ข้อมูลหรือปัญหาเกี่ยวกับครูผู้รับการนิเทศ เช่น ข้อมูลบริบทโรงเรียน บริบทของผู้เรียน ความรู้ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือ รายวิชาที่ทำ การนิเทศ การวิเคราะห์มาตรฐาน และตัวชี้วัด การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สอดคล้องกับตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้ ลักษณะและวิธีการสอน การมีส่วนร่วมของนักเรียน การใช้ตำราเรียน สื่อ การสอน การประเมินผลการเรียนการสอน การรายงานผลการเรียน การสอนซ่อมเสริม วิธีและการใช้เครื่องมือ ประเมินผลการนิเทศ โดยผู้นิเทศต้องรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แยกแยะปัญหา พร้อมทั้งจัดลำดับ ความสำคัญและแนวทางแก้ไขเพื่อนำมาใช้ในการนิเทศ

1.3 **สร้างความเข้าใจ** โดยอธิบายถึงความสำคัญและความจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ให้ผู้รับการนิเทศมีความเข้าใจ และตระหนักถึงการดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนได้มากกว่า และนานกว่ากระบวนการเรียนรู้ Passive Learning เพราะกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำ โดยสามารถเก็บและจำสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์ กับเพื่อน ครูผู้สอน สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ได้ผ่านการปฏิบัติจริง จะสามารถเก็บจำในระบบความจำ ระยะยาว (Long Term Memory) ทำให้ผลการเรียนรู้ ยังคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่า ผู้นิเทศต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ร่วมกันกับครู ด้วยการ Coaching, Mentoring และ Supporting หรือเทคนิคอื่น ๆ ที่เหมาะสม ผู้นิเทศ ควรเป็นผู้ชี้แนะอย่างใกล้ชิด เพื่อชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning) และการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ดังนี้

การจัดการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning)	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)
<ul style="list-style-type: none"> ● ครูเป็นผู้นำการเรียนรู้ ● ครูผู้สั่งสอน/การบรรยาย ● ครูคือผู้รู้ที่มีอำนาจ ● ครูเป็นศูนย์กลาง ● ผู้เรียนอ่านและฟังจากสิ่งที่ผู้สอนพูด ● ผู้เรียนเรียนรู้เป็นกลุ่มใหญ่ ● เน้นการให้เนื้อหาองค์ความรู้และข้อเท็จจริง	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้เรียนนำตนเอง (ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ) ● ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและชี้แนะ ● ครูกับผู้เรียนร่วมมือกันพัฒนาความรู้ ● ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ● ผู้เรียนสืบเสาะหาความรู้ได้อย่างอิสระ ● ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการทำงานของแต่ละคน เป็นกลุ่มเล็กๆ และการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มใหญ่ ● เน้นการประยุกต์ใช้ความรู้

ที่มา : ประพนธ์ศิริ สุเสารัจ คณะศึกษาศาสตร์ มศว.

หัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มุ่งเน้นที่กระบวนการจัดกิจกรรม และ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่น การเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน กระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดกระบวนการคิดในระดับสูง (higher-order thinking) ไม่เพียงแต่ฟัง แต่ผู้เรียนจะต้องอ่าน เขียน ถาม คำถาม อภิปรายร่วมกัน และลงมือปฏิบัติจริง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความรู้เดิม และความต้องการของผู้เรียน เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะพื้นฐานที่สำคัญของผู้เรียนสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทักษะ ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 คือ การพูด-การฟัง (talking and listening) การเขียน (writing) การอ่าน (reading) และการสะท้อนคิด (reflection) ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สรุปและสร้างองค์ความรู้ ได้ด้วยตนเอง

1.4 ตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ ของผู้รับการนิเทศ โดยการนัดหมายกับผู้รับการ นิเทศร่วมกันวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ของผู้รับการนิเทศล่วงหน้า ก่อนที่จะดำเนินการนิเทศ การสอนในชั้นเรียนจริง (การสังเกตการสอน) การตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ในประเด็น ต่อไปนี้

1.4.1 องค์ประกอบสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ จุดประสงค์ การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

1.4.2 ความเชื่อมโยง สอดคล้องกันระหว่าง จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

1.4.3 ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้ กับตัวชี้วัด สามารถ วัดพฤติกรรมได้อย่างชัดเจน

1.4.4 กิจกรรมการเรียนรู้นำไปสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมตามจุดประสงค์ การเรียนรู้

1.4.5 กิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และ ลงมือปฏิบัติมากกว่าการบรรยาย หรือให้ความรู้ของผู้สอน

1.4.6 กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริม กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์

1.4.7 กิจกรรมการเรียนรู้สนับสนุนให้ผู้เรียนตั้งคำถาม อภิปรายร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้จนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้

1.4.8 วิธีการวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้

1.4.9 เครื่องมือการวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับวิธีการที่ผู้สอนกำหนด

1.5 ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ ตามผลที่ผ่านการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่าง ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ พร้อมทั้งนัดหมายการนิเทศชั้นเรียน (การสังเกตการสอน) ในครั้งต่อไป

2. การวางแผนการนิเทศ

หลังจากวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการ และเตรียมข้อมูลเพียงพอสำหรับการนิเทศแล้ว ผู้นิเทศควรวางแผนการนิเทศโดยการกำหนดจุดมุ่งหมาย กำหนดทางเลือก วางแผนและออกแบบการนิเทศ และจัดทำสื่อ เครื่องมือนิเทศ

2.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศ หลักในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการนิเทศ คือเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ มีความเป็นไปได้โดยพิจารณาจากความพร้อมของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ กิจกรรมและวิธีการนิเทศ ทรัพยากรที่ใช้ในการนิเทศ และสอดคล้องกับปัญหา เนื้อเรื่องหรือประเด็นในการนิเทศ

2.2 กำหนดทางเลือก และออกแบบการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศบรรลุเป้าหมาย จึงควรมีการกำหนดรูปแบบ วิธีการนิเทศ ให้เหมาะสมเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จ โดยอาจใช้วิธีการนิเทศวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือใช้หลายวิธีก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ความถนัดของผู้นิเทศ และความพร้อมของผู้รับการนิเทศ ผู้นิเทศต้องศึกษาข้อดี ข้อจำกัดของวิธีการนิเทศแบบต่าง ๆ และเลือกวิธีการที่มีความเป็นไปได้สูงสุด มาออกแบบการนิเทศเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้ การระบุทางเลือกคือการหาทางแก้ปัญหาหรือหาวิธีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ผู้นิเทศจึงต้องศึกษาหาข้อมูลเพื่อให้ได้ทางเลือกในการนิเทศที่ดีที่สุด เพื่อช่วยในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้รับการนิเทศ

การกำหนดทางเลือก หรือวิธีการนิเทศที่หลากหลาย โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ มีการวางแผนด้วยการประชุมเตรียมการนิเทศ สร้างคณะนิเทศเป็นทีมงาน สร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน กำหนดประเด็น เนื้อหาที่จะนิเทศ กำหนดระยะเวลาในการนิเทศ กำหนดวิธีการและกิจกรรมในการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสม เช่น Platform Online Face to Face การประชุมสัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสังเกตชั้นเรียน การสาธิต การบันทึกวิดีโอและการถ่ายภาพ การสัมภาษณ์ การชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง Coaching & Mentoring ฯลฯ โดยเน้นการใช้ ICT ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้ Line Application การใช้ Clip Video การ Conference การใช้ Video Line YouTube Facebook Live การใช้นวัตกรรม Online รูปแบบต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้ อาจใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) และการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study)

การออกแบบแผนการนิเทศ เป็นขั้นตอนการจัดทำรายละเอียดแผนปฏิบัติการนิเทศ กำหนดวัน เวลา หัวข้อ ประเด็นที่จะนิเทศ โดยจัดทำแผนปฏิบัติการนิเทศเฉพาะเรื่องการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หรือเฉพาะประเด็นที่ต้องการนิเทศ หรือแผนนิเทศรายโรงเรียน โดยอาจมีองค์ประกอบ วันทีนิเทศ โรงเรียน ครูผู้รับการนิเทศ ประเด็นหรือหัวข้อการนิเทศ กิจกรรม วิธีการ เทคนิค กระบวนการนิเทศที่ใช้ สื่อและเครื่องมือนิเทศ ฯลฯ ดังตัวอย่างแผนปฏิบัติการนิเทศที่ได้นำเสนอต่อไปนี้

ตัวอย่าง แบบฟอร์มแผนปฏิบัติการนิเทศการศึกษา

ตัวอย่างที่ 1

ตัวอย่าง แบบฟอร์มการทำแผนปฏิบัติการนิเทศการศึกษา*
 ประจำภาคเรียนที่ .....ปีการศึกษา.....
 เรื่อง.....
 ชื่อผู้นิเทศ/คณะนิเทศ .....

* อาจเพิ่มเติมรายละเอียด ตามความเหมาะสม

ครั้งที่	วันที่/เวลา	โรงเรียน/ชื่อครูที่รับการ นิเทศ/วิชา/ชั้นปีที่สอน	หัวข้อ/ประเด็นการนิเทศ	กิจกรรม/ขั้นตอน/วิธีการ นิเทศ	กระบวนการนิเทศ	สื่อ/เครื่องมือนิเทศ

ตัวอย่างที่ 2

ตัวอย่าง แบบฟอร์มการทำแผนปฏิบัติการนิเทศการศึกษา*
 ประจำภาคเรียนที่ .....ปีการศึกษา.....
 ชื่อโรงเรียนที่นิเทศ.....
 เรื่อง.....
 ชื่อผู้นิเทศ/คณะนิเทศ .....

* อาจเพิ่มเติมรายละเอียด ตามความเหมาะสม

ครั้งที่	หัวข้อ/ ประเด็น การนิเทศ	วัตถุประสงค์	กระบวนการนิเทศ ที่ใช้	กิจกรรม/ขั้นตอน/ วิธีการนิเทศ	สื่อ/เครื่องมือ การนิเทศ	ผู้รับการนิเทศ/ วิชา/ชั้นปีที่สอน	วัน เวลา ที่นิเทศ

การจัดทำแผนปฏิบัติการนิเทศการศึกษา อาจมีการปรับเปลี่ยนได้ตามข้อตกลงของศึกษานิเทศก์ในหน่วยเดียวกัน ซึ่งอาจจัดทำแผนนิเทศที่ยึดผู้รับการนิเทศ โดยแยกเป็นรายโรงเรียน หรือจัดทำแผนนิเทศในภาพรวมของศึกษานิเทศก์ หรือคณะนิเทศ ตามที่ได้ตกลงร่วมกัน

2.3 จัดทำสื่อและเครื่องมือนิเทศ สื่อและเครื่องมือสำหรับใช้ในการนิเทศ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงาน ช่วยส่งเสริมในการถ่ายทอดสาระของการนิเทศให้ตรงกันระหว่าง ผู้นิเทศ (ศึกษานิเทศก์) และผู้รับการนิเทศ (ครูผู้สอน) ตลอดจนให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการนิเทศ ในแต่ละครั้ง โดยอาจเป็นสื่อเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่นิเทศ และเป็นเครื่องมือตรวจสอบ คุณภาพการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพการนิเทศ สิ่งที่ต้องตระหนักในการสร้างสื่อและเครื่องมือ นิเทศ ได้แก่ ใช้งานง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการได้จริง และสรุปรายงานผลตาม ประเด็นที่ต้องได้ เครื่องมือที่จำเป็นต้องใช้ในการนิเทศทุกครั้ง คือ แบบบันทึกการนิเทศ ซึ่งผู้นิเทศจะใช้ เพื่อจดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการนิเทศในแต่ละครั้ง (คล้ายกับการบันทึกหลังการสอนของครูในแผน จัดการเรียนรู้) อาจจัดทำเป็นแบบบันทึกสั้น ๆ หรือจัดทำแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (field note) ของผู้นิเทศ หรือแบบฟอร์มที่กำหนดร่วมกันของคณะนิเทศ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการกรายงานผล

2.4 กำหนดปฏิทินการนิเทศ และการกำหนดระยะเวลา ผู้นิเทศรวบรวมสารสนเทศ ที่เกี่ยวข้องและกำหนดปฏิทินการนิเทศโดยกำหนดวัน เวลา สถานที่ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ให้ชัดเจน อาจกำหนดว่าจะดำเนินการนิเทศเป็นรายภาคเรียน ๆ ละ 2 ครั้ง หรือตามความเหมาะสม เพื่อให้ผู้รับ การนิเทศมีโอกาสในการปรับปรุงพัฒนาเรื่องที่ได้รับการนิเทศและการจัดการเรียนรู้ ตามข้อเสนอแนะ ที่เกิดขึ้นจากการนิเทศครั้งก่อน

2.5 ประสานการนิเทศ จัดทำหนังสือราชการ เพื่อแจ้งปฏิทินการนิเทศให้ผู้รับการนิเทศ และผู้เกี่ยวข้องทราบล่วงหน้า การประสานงานระหว่างผู้นิเทศกับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้รับ การนิเทศ เพื่อให้เตรียมความพร้อมรับการนิเทศตามกำหนดการนิเทศในแต่ละครั้ง

3. การดำเนินการนิเทศ

เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศเข้าพบผู้รับการนิเทศ ผ่านกิจกรรมการนิเทศ โดยใช้รูปแบบหรือวิธีการที่ ผู้นิเทศนำมาใช้ปฏิบัติจริง ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการนิเทศบรรลุเป้าหมาย กิจกรรมการนิเทศมีมากมาย ซึ่งผู้นิเทศสามารถเลือกใช้ ให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศแต่ละครั้ง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ผู้รับการนิเทศและผู้เรียน ดังนั้น ผู้นิเทศจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศ รูปแบบหรือ วิธีการนิเทศอย่างชัดเจนก่อนการนิเทศ และดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ชี้แจงขั้นตอนการนิเทศ ทำความเข้าใจถึงสิ่งที่จะนิเทศว่า มีขั้นตอนการดำเนินการ อย่างไร และจะมีวิธีการทำให้การนิเทศครั้งนี้มีคุณภาพสูงสุด ต่อผู้บริหาร รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ของโรงเรียน/หัวหน้างานวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ หน้าที่หัวหน้างานวิชาการ/ครูผู้นิเทศ/หัวหน้าสายชั้น และผู้รับการนิเทศอื่น ๆ

3.2 การสังเกตชั้นเรียน การสังเกตการสอนของครูในชั้นเรียน โดยผู้นิเทศใช้ทักษะ การสังเกต การฟัง จับประเด็น พิจารณาความสอดคล้องของกิจกรรม การใช้สื่อ การใช้คำถาม ตลอดจน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับผู้เรียน การสังเกตชั้นเรียนผู้นิเทศต้องใช้เทคนิควิธีการหลากหลาย

เช่น เทคนิคการสอนแนะ (Coaching Techniques) การนิเทศแบบกัลยาณมิตร การนิเทศตามสถานการณ์ การนิเทศแบบชี้แนะสะท้อนคิดและเป็นพี่เลี้ยง (Reflective Coaching and Mentoring) การนิเทศแบบสนทนากลุ่ม เป็นต้น ซึ่งขณะที่สังเกตการสอน ผู้นิเทศควรบันทึกข้อค้นพบอย่างละเอียด หรือใช้วิธีการบันทึกวิดีโอ เพื่อนำมาประกอบการสะท้อนผลการนิเทศการจัดการเรียนการสอน ภายหลังจากการดำเนินการสังเกตเสร็จสิ้น

3.3 การสะท้อนผลการนิเทศชั้นเรียน เป็นกิจกรรมการนิเทศที่ผู้นิเทศต้องใช้ **ทักษะการพูดคุ้ยตั้งคำถาม** ให้ผู้รับการนิเทศทบทวน พิจารณาไตร่ตรองการจัดการเรียนรู้ของตนเอง คำถามที่ดีควรเป็นคำถามปลายเปิด (Open Question) ให้ผู้ถูกถามได้แสดงความคิดเห็น เช่น การถามว่าการจัดการเรียนการสอนครั้งนี้บรรลุจุดประสงค์หรือไม่อย่างไร ในการสอนครั้งนี้คิดว่า ควรแก้ไขอย่างไรบ้าง คำถามนี้จะสามารถดึงความคิดเห็นของผู้รับการนิเทศออกมา เป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ผู้นิเทศควรให้ข้อเสนอแนะ การปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ส่วนผู้รับการนิเทศควรนำข้อเสนอแนะ ไปปรับปรุงและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ หากจัดการเรียนการสอนให้หนักเรียนหลายกลุ่ม ควรนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้ว ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มอื่น ๆ ในเรื่องเดียวกัน สำหรับกรณีที่ผู้รับการนิเทศมีการจัดการเรียนการสอนกลุ่มเดียว ให้นำข้อเสนอแนะที่ได้รับ เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ ต่อไป

4. การประเมินผลการนิเทศ

เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศประเมินผลการนิเทศว่าเป็นอย่างไร มีปัญหาหรืออุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่ ควรปรับปรุง แก้ไขอย่างไร โดยผลจากการนิเทศประกอบด้วย ผลการตรวจสอบการออกแบบการจัดการเรียนรู้ พิจารณาจากแผนการจัดการเรียนรู้ และผลการตรวจสอบการจัดกระบวนการเรียนรู้ พิจารณาจากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จัดกิจกรรมในชั้นเรียน ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศควรร่วมกันวิเคราะห์ผลการประเมินที่ได้ หากจุดเด่นเพื่อส่งเสริมให้กำลังใจผู้รับการนิเทศ หากจุดที่ควรพัฒนาเพื่อวางแผนในการปรับปรุงในครั้งต่อไป

5. การสรุป รายงานผล ปรับปรุง และพัฒนา

เป็นกิจกรรมที่ผู้นิเทศ นำข้อมูลที่เป็นผลจากการนิเทศมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปและรายงานผลการนิเทศ ของผู้รับการนิเทศเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเสนอประเด็นปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงความพึงพอใจในการนิเทศ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับไว้เป็นประโยชน์ในการนิเทศครั้งต่อไป ทั้งนี้รูปแบบการสรุปและรายงานขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการนำผลของการนิเทศไปใช้ เช่น ในลักษณะของบทคัดย่อ รูปแบบงานวิจัย หรือ จัดทำเป็นสารสนเทศ เป็นต้น

การนิเทศการจัดการเรียนการสอนทางไกลในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ประเทศไทย ได้มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 โดยได้ดำเนินมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อโรคและมาตรการด้านความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง เพื่อควบคุมและระงับยับยั้งการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

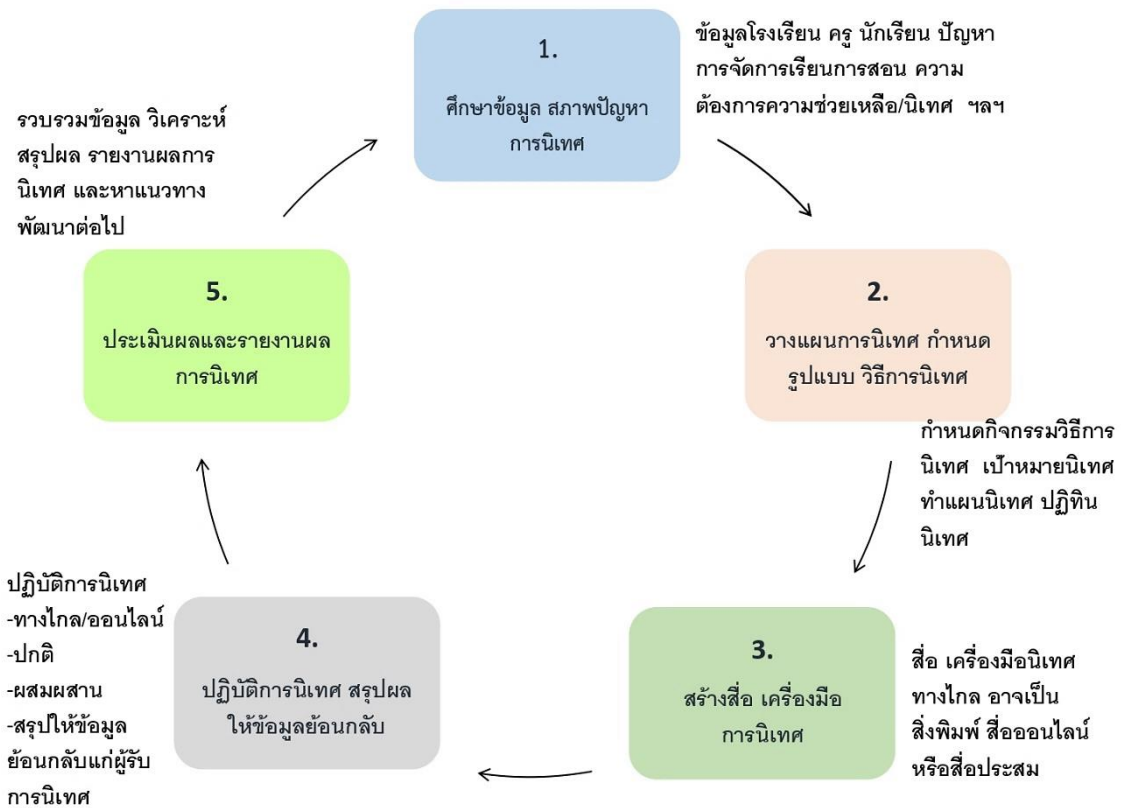
ในด้านการเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการประกาศเลื่อนการเปิดภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ออกไป เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ระลอกใหม่ทั่วประเทศ มีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง เพื่อความปลอดภัยของ นักเรียน นักศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ลดความเสี่ยงในการติดต่อของเชื้อโรค สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนทางไกลในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนทางไกล กรณีที่ไม่สามารถเปิดการเรียนการสอนปกติได้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 รูปแบบ คือ On-site On-air On-demand On-line และ On-hand

การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนทางไกล ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กรณีไม่สามารถเปิดการเรียนการสอนปกติได้ จึงควรใช้การนิเทศการศึกษาทางไกล โดยการที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศไม่สามารถพบกันซึ่งหน้า แต่ยังคงสามารถให้การนิเทศ ช่วยเหลือ แก้ปัญหา ปรึกษาหารือซึ่งกันและกันได้ โดยใช้กระบวนการนิเทศและสื่อ เครื่องมือนิเทศผ่านรูปแบบการนิเทศทางไกล หรือการนิเทศออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชัน หรือโปรแกรมสื่อสารออนไลน์ อาทิ LINE, Zoom Meeting, Skype, Microsoft Team, Google Meet ฯลฯ กระบวนการนิเทศทางไกล หรือการนิเทศออนไลน์ มีขั้นตอนการดำเนินงานที่คล้ายกับกระบวนการนิเทศการศึกษาปกติ โดยอาจใช้กระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
2. การวางแผนการนิเทศ
3. การสร้างสื่อ เครื่องมือ รูปแบบ/วิธีการนิเทศ
4. การปฏิบัติการนิเทศ สรุปผล และให้ข้อมูลย้อนกลับ
5. การประเมินผลและรายงานผล

รายละเอียดดังรูปภาพต่อไปนี้

ภาพ 8 กระบวนการนิเทศทางไกล

ในการนิเทศทางไกล อาจมีการปรับได้ตามความเหมาะสม เช่น เริ่มต้นด้วยการสำรวจข้อมูลพื้นฐานและ ความต้องการช่วยเหลือของโรงเรียน ครู ผู้เรียน โดยใช้ข้อมูลตามสภาพจริง รวมถึงศึกษาเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะนิเทศ ขั้นตอนที่สองควรมีการวางแผนการนิเทศ เลือกรูปแบบ วิธีการ นิเทศทางไกล เพื่อช่วยเหลือ แนะนำ แก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ ทำปฏิทินนิเทศ นัดหมาย และประสานผู้เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่สาม เป็นการสร้างสื่อ เครื่องมือนิเทศ หรือเลือกใช้สื่อนิเทศทางไกล ที่เหมาะสมกับวิธีการ รูปแบบที่กำหนดไว้ ขั้นตอนสี่ ปฏิบัติการนิเทศตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีการ สรุปลงและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้รับการนิเทศด้วย และขั้นตอนสุดท้ายเป็นการประเมินผล สรุปลงและ รายงานผลการนิเทศเพื่อนำข้อมูลไปใช้วางแผนพัฒนาการนิเทศในครั้งต่อไป

ตอนที่ 5

เครื่องมือนิเทศ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

เครื่องมือนิเทศการศึกษา

สื่อและเครื่องมือ (Tools and Media) มีความสำคัญต่อกระบวนการนิเทศการศึกษาอย่างมาก เป็นองค์ประกอบหลักของการนิเทศ เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดสาระของการนิเทศให้ตรงกันระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ ช่วยเก็บรายละเอียดที่ผู้รับการนิเทศไม่สามารถแสดงออกมาได้ สามารถเก็บข้อมูลมาเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา และสร้างความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ตลอดจนให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับผลการนิเทศ ช่วยให้การนิเทศ ติดตามการบริหารโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอน ดำเนินการได้อย่างบรรลุเป้าหมาย เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ได้ให้แนวคิดหลักในการสร้างสื่อและนวัตกรรมเพื่อการนิเทศการศึกษา และข้อเสนอแนะการนำไปใช้เพื่อพัฒนานวัตกรรมของผู้นิเทศ ดังนี้

แนวคิดหลักการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการนิเทศการศึกษา

1. งานนิเทศการศึกษาเป็นงานพัฒนาวิชาชีพ มุ่งพัฒนาให้ครูทุกคนสามารถคิดเอง ตัดสินใจเอง ลงมือทำเอง พัฒนาให้ดีขึ้นเองได้อยู่เสมอ การให้ผู้นิเทศมีภาพงานตลอดแนวของการสร้างนวัตกรรมพัฒนาครูก็เพื่อให้ผู้นิเทศเป็นนักพัฒนาวิชาชีพครูได้อย่างแท้จริง

2. การสร้างนวัตกรรมพัฒนาครูควรมีแนวคิดหลัก ดังนี้

1) มุ่งเน้นให้มีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อพื้นฐานให้ครูเน้นการพัฒนาผู้เรียน โดยเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนเรียนรู้ได้ พัฒนาได้และค่านึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

2) เสนอแนะวิธีการที่ผู้นิเทศสามารถจะส่งเสริมช่วยเหลือให้ครูดีแสดงพฤติกรรมสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนรอบด้าน

3) พัฒนารูปแบบการประเมินให้เป็นแบบการประเมินตนเองและการประเมินอย่างสร้างสรรค์

3. การพัฒนาวิชาชีพของผู้นิเทศจำเป็นต้องฝึกให้ศึกษานิเทศก์ นำนวัตกรรมไปทดลองใช้ในการนิเทศกับครูให้ตรงกับความต้องการในการพัฒนาของครูได้อย่างแท้จริง ผู้นิเทศสามารถดัดแปลง พัฒนาจนสามารถสร้างนวัตกรรมของตนเอง เพื่อพัฒนาครูในความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการใช้นวัตกรรมการพัฒนาการนิเทศการศึกษา

1. การพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนางาน เกิดจากการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานในภาวะปกติด้วยตนเอง ประเมินตนเอง ปรับปรุงงานและพัฒนาให้ผลงานมีคุณภาพสูงขึ้นอยู่เสมอด้วยตนเอง
2. รูปแบบกระบวนการพัฒนางาน เป็นรูปแบบกระบวนการทำงานโดยผู้นิเทศนำนวัตกรรมไปใช้พัฒนาครูในภาวะงานปกติของผู้นิเทศ ให้เป็นนวัตกรรมที่ช่วยเหลือและส่งเสริมให้ครูสามารถแสดงพฤติกรรมสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้รอบด้านของนักเรียนอย่างแท้จริง
3. นวัตกรรมการนิเทศเป็นกิจกรรมหรือวิธีการที่มีความหมายสำหรับผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ มุ่งเน้นให้ทั้ง 2 ฝ่ายได้ประเมินตนเองเพื่อไปพัฒนางานในภาวะปกติของแต่ละฝ่ายในอนาคตต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาเป็นชุดนวัตกรรมของผู้นิเทศ

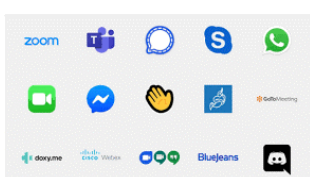
เมื่อศึกษานิเทศก์นำสื่อ เครื่องหรือนวัตกรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงกับครูผู้รับการนิเทศ ควรมีการบันทึกผลการใช้ ประเมินผลการใช้ แล้วปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น ให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้นิเทศ ครูผู้รับการนิเทศ และบรรยากาศของการนิเทศ สรุปได้ว่า การพัฒนาสื่อ เครื่องมือ หรือนวัตกรรมการนิเทศการศึกษา เป็นการพัฒนาสื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ วิธีการกระบวนการที่ผู้นิเทศใช้ในการปฏิบัติการนิเทศในภาวะปกติด้วยตนเอง โดยการนำนวัตกรรมไปใช้จริงกับผู้รับการนิเทศ มีการบันทึกผลการใช้ ประเมินผลการใช้แล้วปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้รับการนิเทศเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ผู้เรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่กำหนด

ความหมายของสื่อและเครื่องมือการนิเทศการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ได้ให้ความหมายของสื่อและเครื่องมือการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

สื่อการนิเทศการศึกษา หมายถึง สิ่งที่ช่วยในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาและพิจารณาการทำงานของครู เช่น บทเรียนด้วยตนเอง สไลด์ วิดีโอเทป วิทยู เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

เครื่องมือการนิเทศการศึกษา หมายถึง สิ่งที่ผู้นิเทศใช้ในการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ผู้นิเทศได้ทราบถึงผลการดำเนินงานของครู ที่มาของปัญหา ความต้องการ และวางแผนแก้ปัญหาได้ถูกต้อง เครื่องมือการนิเทศ เช่น แบบบันทึกข้อมูล แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบประเมินค่า แบบสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น

ประโยชน์ของสื่อและเครื่องมือการนิเทศ

1. สื่อ เครื่องมือนิเทศช่วยทำให้การนิเทศบรรลุวัตถุประสงค์ของการนิเทศ สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย เช่น การนิเทศโดยใช้สื่อเทคโนโลยีที่ สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 รูปแบบต่างๆ อาทิ การใช้ Line Application การใช้ Clip Video การนิเทศผ่านระบบ Conference การใช้ Video call Line YouTube Facebook Live เป็นต้น

2. สื่อ เครื่องมือนิเทศใช้ประโยชน์เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลในการแก้ปัญหา พัฒนาตรวจสอบ ติดตามความก้าวหน้า และการประเมินผลของการดำเนินงานและการนิเทศ จึงควรเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพ ใช้ง่าย สามารถเก็บข้อมูลที่ตอบประเด็นปัญหาความต้องการ และเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหา ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สื่อและเครื่องมือในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา อาจจำแนกได้

1. สื่อและเครื่องมือในการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน / การนิเทศในชั้นเรียน / การสังเกตการสอน

2. สื่อและเครื่องมือตรวจสอบ ติดตามคุณภาพการจัดการศึกษา / การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน/ติดตามการดำเนินงานต่าง ๆ

3. สื่อ เครื่องมือการนิเทศทางไกล ซึ่งผู้นิเทศสามารถเลือกใช้สื่อ เทคโนโลยีใหม่ ๆ แพลตฟอร์ม หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ มาใช้เป็นสื่อ เครื่องมือในการปฏิบัติงานนิเทศ เช่น Google Apps for Education Microsoft Teams Facebook Line รวมถึงโปรแกรมการสื่อสารออนไลน์ที่ใช้ในการประชุมทางไกล เช่น Microsoft Teem Google Meet โปรแกรม Zoom เป็นต้น

เครื่องมือนิเทศการศึกษาทางไกล หรือการนิเทศออนไลน์

การนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา ผู้นิเทศสามารถเลือกใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการนิเทศทางไกล หรือการนิเทศออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล ที่มีการเสนอแนะให้จัดการเรียนการสอนใน 5 รูปแบบ คือ **On-site** (การจัดการเรียนการสอนแบบปกติที่โรงเรียน) **On-air** (การจัดการเรียนการสอนแบบทางเดียว ผ่านระบบสื่อสารช่องทางหลักโดยส่งสัญญาณครูผู้สอนต้นทางมาจากโรงเรียนวังไกลกังวล) **On-demand** (การจัดการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เรียนผ่านเว็บไซต์ DLTV / DLIT / OBEC Content Center) **On-Line** (การจัดการเรียนการสอนแบบถ่ายทอดสด ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปแบบวีดีโอคอนเฟอร์เรนซ์ Video Conference Google Meet Microsoft Team หรือ Zoom Meeting) และ **On-hand** (การจัดการเรียนการสอนโดยจัดส่งเอกสารให้เรียนที่บ้าน สำหรับนักเรียนที่ไม่มีความพร้อมเรื่องวัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีสำหรับการเรียนทางไกลรูปแบบอื่น ๆ

ในการนิเทศการศึกษาผู้นิเทศสามารถเลือกใช้สื่อ เครื่องมือในการนิเทศทางไกล หรือการนิเทศออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชัน หรือโปรแกรมสำเร็จรูปออนไลน์ เช่น LINE ZOOM Meeting Skype Microsoft Teem Google Meet ฯลฯ โดยมีรายละเอียดเครื่องมือต่าง ๆ ดังนี้

LINE เป็นแอปพลิเคชัน หรือโปรแกรมพูดคุย (แชท/Chat) ที่สามารถใช้งานได้ทั้งในโทรศัพท์มือถือที่มีระบบปฏิบัติการ iOS, Android, Windows Phone สามารถใช้งานได้บนคอมพิวเตอร์ PC และ Mac ได้ สามารถนำมาใช้ในนิเทศรายบุคคล การนิเทศ โดยการประชุมกลุ่มย่อยตั้งค่าคุยกันเป็นกลุ่มแชท ส่งรูป ส่งไอคอน ส่ง Sticker ส่งไฟล์เอกสารต่าง ๆ ฯลฯ

ZOOM Meeting เป็นผลิตภัณฑ์ซอฟต์แวร์เพื่อการติดต่อสื่อสาร แบบวิดีโอคอลและแชท หรือประชุมทางไกล รวมถึงการแชร์ไฟล์ต่าง ๆ บริการเครือข่ายการประชุมผ่านคลาวด์ รองรับผู้เข้าร่วมประชุมได้หลายร้อยคนพร้อมกัน อาทิ ผู้ที่ทำงานจากบ้าน (Work From Home) หรือนักเรียนที่เรียนจากบ้าน (Learn From Home) หรือครูสอนออนไลน์ (Online Teaching) หรือการนิเทศโดยประชุมแบบกลุ่มย่อย

Skype คือ โปรแกรมที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันระหว่างผ่านอินเทอร์เน็ต ด้วยข้อความ พร้อมเสียง และภาพจากกล้อง Webcam โดยจะเป็นการสื่อสารกันแบบ Real Time ลักษณะจะคล้ายกับการ วิดีโอคอลตามแอปพลิเคชันต่างๆ แต่จะมีข้อดีกว่าในเรื่องของคุณภาพของภาพ และเสียง ซึ่ง Skype จะให้สัญญาณที่คมชัดกว่าอย่างเห็นได้ชัด และนอกจากใช้งานบนคอมพิวเตอร์แล้วปัจจุบันโปรแกรม Skype ยังสามารถใช้งานได้บนสมาร์ตโฟนด้วย ใช้งานได้หลาย

Microsoft Teams (เรียกสั้นๆ ว่า Teams) คือ เครื่องมือที่ถูกออกแบบมาเพื่อเป็นสื่อกลางในการทำงานในด้านต่างๆ เช่น การติดต่อสื่อสาร การนัดหมาย การประชุม การประกาศและติดตาม ข่าวสาร การติดตามงานหรือโครงการต่างๆ เป็นต้น โดยเป็นเหมือนศูนย์กลางในการเข้าถึงบริการต่างๆที่มีอยู่ในตัวระบบ Office 365 รองรับการประชุมพร้อมกันได้สูงสุด 250 คน (for Education) และไม่จำกัดเวลา ในการประชุมรองรับระบบปฏิบัติการ Android iOS และ Desktop

Google Meet คือ แอปพลิเคชันสำหรับการประชุมทางวิดีโอที่ใช้งานง่าย จาก Google ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนหรือการประชุมด้วยวิดีโอ ที่มีความละเอียดสูง รองรับผู้เข้าร่วมได้สูงสุด 100 คนต่อ 1 ห้อง เข้าถึงได้ง่ายด้วยเว็บเบราว์เซอร์ ไม่ต้องติดตั้งโปรแกรม สามารถแชร์ลิงก์ให้ทุกคนเข้าร่วมประชุมได้ง่าย รองรับการใช้งานที่หลากหลายบน Desktop, IOS และ Android รวมถึงสามารถแชร์หน้าจอ รูปภาพ ไฟล์ และข้อความต่าง ๆ ได้

ศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้เพิ่มเติม ดังนี้

การใช้
Google Meet
(link)

การใช้
Zoom Meeting
(link)

การใช้
Line Meeting
(link)

คู่มือแนะนำ
Google Meet,
Microsoft , Zoom

การนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีหลักในการนิเทศ เพื่อแนะนำช่วยเหลือให้ครูปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งอาจใช้รูปแบบการนิเทศการสอนในชั้นเรียน เพื่อให้เห็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละวิชา การนิเทศอาจเริ่มจากการตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ที่จะใช้สอน ทำความเข้าใจกับครูผู้สอน ทำการสังเกตการสอน การสรุปผลการสังเกตการสอนและให้ข้อมูลย้อนกลับต่อครูผู้สอน ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ โดยการสังเกตการสอนในชั้นเรียน เช่น

ตัวอย่าง แบบตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้

แบบตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ (การจัดการเรียนรู้เชิงรุก : Active Learning)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่.....กลุ่มสาระการเรียนรู้/รายวิชา..... ชั้น.....ชื่อผู้สอน.....โรงเรียน.....

ที่	รายการตรวจสอบ	มี	ไม่มี	บันทึกเพิ่มเติม
1	แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญชัดเจน ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล			
2	จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลมีความเชื่อมโยง สอดคล้องกัน			
3	จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัด ระบุพฤติกรรมชัดเจน สามารถวัดได้			
4	กิจกรรมการเรียนร้นำไปสู่พฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้			
5	กิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ			
6	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริม กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์			
7	กิจกรรมการเรียนรู้สนับสนุนให้ผู้เรียนตั้งคำถาม อภิปรายร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้จนนำไปสู่การสร้งองค์ความรู้			
8	วิธีการวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้			
9	เครื่องมือการวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับวิธีการวัดผลและประเมินผล			
10	เครื่องมือมีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนไว้อย่างชัดเจน			
11	ผลการประเมินแสดงให้เห็นถึงภาพความสำเร็จตามจุดประสงค์การเรียนรู้			
12	กำหนดสื่อ/แหล่งเรียนรู้เหมาะสม สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้			
13	กำหนดหลักฐานการเรียนรู้ที่สะท้อนความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์การเรียนรู้			
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี).....				

ตัวอย่าง แบบบันทึกการสังเกตการจัดการเรียนรู้

แบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (สังเกตการสอน)

โรงเรียน.....ชื่อผู้สอน.....กลุ่มสาระการเรียนรู้/วิชา.....ชั้น.....วันที่/เวลา.....

ที่	รายการตรวจสอบ	มี	ไม่มี	บันทึกเพิ่มเติม
1	จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เหมาะสมและเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ เช่น แสงสว่าง การจัดโต๊ะ-เก้าอี้ ฯลฯ			
2	จัดเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้			
3	แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้			
4	ทบทวนความรู้เดิมเพื่อเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่			
5	กระตุ้น/สร้างความสนใจผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น เพลง เกม			
6	นำเข้าสู่บทเรียนที่น่าสนใจ สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้			
7	จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้			
8	ใช้สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้			
9	ใช้คำถามที่ส่งเสริมกระบวนการคิดขั้นสูงระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
10	การสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียนในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
11	ควบคุมสถานการณ์การจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม			
12	แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปผลการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรม			
13	นำเสนอผลงานจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย			
14	สะท้อนผลการจัดการเรียนรู้และใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น			
15	วัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้			
16	สรุปและบันทึกผลการจัดการเรียนรู้			
ข้อค้นพบ				
ข้อเสนอแนะ				

ตัวอย่าง แบบบันทึกการสังเกตการจัดการเรียนรู้

แบบบันทึกการสังเกตการสอน

โรงเรียน.....ชื่อผู้สอน.....กลุ่มสาระการเรียนรู้/วิชา.....ชั้น.....วันที่/เวลา.....

เวลา	กระบวนการจัดการเรียนการสอน (พฤติกรรมกรรมการจัดการสอนของครู/การเรียนรู้ของผู้เรียน)	ข้อค้นพบ	ข้อเสนอแนะ	หมายเหตุ

หมายเหตุ ผู้สังเกตอาจบันทึกตามขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน เช่น ชั้นนำสู่บทเรียน ชั้นกิจกรรมการเรียนรู้ ชั้นสรุป หรือสังเกตและบันทึกตามแผนที่กำหนดไว้

บรรณานุกรม

- กรองทอง จิตรเดชากุล. (2550). **คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : ธารอักษร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2540). **เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- จุลดิศ คำหว่าน. (2016). **การฝึกปฏิบัติวิชาชีพครู** สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2564
จาก <https://junladitblog.wordpress.com/>.
- ทิศนา แคมมณี. (2548). **รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย**. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2551). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**.
(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนูชาติธนานนท์. (2552). **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการสื่อสาร**. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2564
จาก <https://thaiforcommunication.weebly.com/>.
- พิชิต ฤทธิจรูญ. (2548). **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : แฮ้าส์ ออฟเคอร์มีส์.
- วัชรา เล่าเรียนดี. (2556). **ศาสตร์การนิเทศการสอนและการได้ช้ การพัฒนาวิชาชีพ : ทฤษฎีกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ**.
(พิมพ์ครั้งที่ 12). นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์นครปฐม.
- สน สุวรรณ **การนิเทศการศึกษา** สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2564
จาก <https://suwanlaong.wordpress.com/2013/04/24>.
- สันติ บุญภิรมย์. (2552). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพฯ: บั๊ค พอยท์.
- สำนักงาน ก.ค.ศ. **สื่อ นวัตกรรมการนิเทศ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2564
จาก <https://research.otepec.go.th/files>).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **แนวทางการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)**. (อัดสำเนา)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). **เอกสารการประชุมวิชาการพัฒนาศึกษานิเทศก์แนวใหม่
เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาการนิเทศเร่งรัดคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562) **แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและ
ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้**. (ม.ป.พ.)

คณะผู้จัดทำ

คณะที่ปรึกษา

นายอัมพร พินะสา

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นายสนธิ แยมเกษร

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นางเบญจลักษณ์ น้ำฟ้า

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นางลาวัญญ์ ตรีเนตร

ข้าราชการบำนาญ (ที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ สพฐ.)

คณะผู้จัดทำ

นางรวีภัทร เหล่าคุ้ม

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต ๑ ปฏิบัติหน้าที่แทน หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สพฐ.

นางหทัยา เข้มเพ็ชร

ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง

นางสาวเพชรรัชฎ์ แก้วสุวรรณ

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2

นางสาวอรไท แสงลุน

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

นางสาวพิชญา คำปิ่น

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน

นางพวงพร นิลนิยม

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

นายณภัทร ศรีละมัย

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

นางสาวกษมา หินพรหม

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
ช่วยปฏิบัติราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ สพฐ.

นางสาวภิญญาพัชญ์

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 2

เชื้อจันทร์ยอด

ช่วยปฏิบัติราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ สพฐ.

นางสาวสุวิมล อินทปิ่นตี

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร
เขต 2 ช่วยปฏิบัติราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ สพฐ.

คณะบรรณาธิการกิจ

นางลาวัญญ์ ตรีเนตร

ข้าราชการบำนาญ (ที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ สพฐ.)

นางบัวบาง บุญอยู่

ข้าราชการบำนาญ (ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ)

นางรวีภัทร เหล่าคุ้ม

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 1 ปฏิบัติหน้าที่แทน หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สพฐ.

นางสาวกษมา หินพรหม

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานีช่วย
ปฏิบัติราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ สพฐ.

นายณภัทร ศรีละมัย

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา

หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ชั้น 6 อาคารรัชมังคลาภิเษก 2 กระทรวงศึกษาธิการ

โทรศัพท์ 02 288 5812 02 288 5814

Website : www.esdc.go.th

Email : center@esdc.go.th

